30

॥*॥ इति श्राद्धविवेकः समाप्तः ॥*॥

अत्रेयमभ्यर्थना ।

अस्माकं मुद्रणालये वेद-वेदान्त-धर्मशास्त्र-प्रयोग-योग-सांख्य-ज्यौतिष-पुराणेतिहास-वैद्यक मंत्र-स्तोत्र-कोश-काव्य-चम्पू-नाटका-ऽलंकार-संगीत-नीति-कथाग्रंथाः, बहवः स्त्रीणां चोपयुक्ता ग्रंथाः, बृहज्ज्योतिषार्णवनामा बहुविचित्रचित्रितोऽयमपूर्वग्रन्थः संस्कृतभाषया, हिन्दीमारवाडयादिभाषाग्रन्थास्तत्तच्छास्त्राद्यर्थानुवादकाः, चित्राणि, पुस्तकमुद्रणोपयोगिन्यो यावत्यस्सामग्र्यः, स्वस्वलौकिकव्यवहारोपयोगिचित्रचित्रितालिखितपत्रवत्पुस्तकानि च, मुद्रयित्वा प्रकाशन्ते सुलभेन मूल्येन विक्रयाय । येषां यत्राभिरुचिस्तत्तत्पुस्तकाद्युपलब्धये एवं नव्यतया स्वस्वपुस्तकानि सुमुद्रयिषुभिः सुलभयोग्यमौल्येन सीसकाक्षरैः स्वच्छोत्तमोत्तमपत्रेषु मुद्रिततत्पुस्तकानां स्वस्वसमयानुसारेणोपलब्धये च पत्रिकाद्वारा बोधनीयोऽस्मि ।

अधिकमस्मदीयसूचीपुस्तकस्य भिन्नभिन्नविषयकस्य प्रापणेन "श्रीवेङ्कटेश्वरसमाचार" पत्रप्रापणेन च ज्ञेयमिति शम् ।

खेमराज श्रीकृष्णदास "श्रीवेंकटेश्वर" (स्टीम्) यन्त्रालयाध्यक्षः (खेतवाडी ७ वीं गली खम्बाटालैन,)–मुंबईस्थः.

विश्वेदेवाःइदमासनंवोनमः। ॐअद्यामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्मणांनान्दीमुखानामाभ्युदयिकश्राद्धसंबन्धिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः। ॐअद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धेइदमासनंतेनमः।एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यामासनंदद्यात्। अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नान्दीमुखाऽऽभ्युदयिकश्राद्धेइदमासनंतेनमः।एवंपितामहप्रपितामहयोरपि।ॐअद्यामुकगोत्रमातामहाऽमुकशर्मन्नान्दीमुखाऽऽभ्युदयिकश्राद्धेइदमासनंतेनमः। एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोरपि। ततआवाहनम्। विश्वान्देवानहमावाहयिष्येइत्युक्त्वा ॐविश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमठं॰हवम्॥एदंबर्हिर्निषीदत इत्यावाह्यॐयवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयाऽरातीरितिदेवपात्रेयवान्विकीर्यॐविश्वेदेवाः शृणुतेमठं॰ हवंमेयेअन्तरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ ॥ येऽअग्निजिह्वाउतवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वम् ॥ ॐ आगच्छन्तुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः ॥ येअत्रयोजिताः श्राद्धेसावधानाभवन्तुते इतिपठेत्। ॐ नान्दीमुखान्पितृनहमावाहयिष्येइत्युक्त्वा ॐ उशन्तस्त्वानिधीमह्युशन्तः समिधीमहि॥ उशन्नुशतऽआवहपितॄन्हविषेऽअत्तवे इतिपितृनावाह्य ॐअपहताऽअसुरारक्षा ॅसिवेदिषदः॥

इतिमात्रादिपात्रेयवान्विकीर्य्य ॐ आयन्तुनः पितरः सोम्यासोग्निष्ष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः॥अस्मि
न्यज्ञेस्वधयामदन्तोधिब्रुवन्तुतेवन्त्वस्मानितिपठित्वाऽर्घ्यकरणम् ॥ तत्रदेवपूर्वकंसर्वेष्वर्घ्यपात्रेषुपवि
त्राणिकृत्वा ॐशन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवन्तुपीतये॥ शंय्योरभिस्रवन्तुनःइतिजलंक्षिपेत्। ततो देव
तार्घ्यपात्रेषु ॐ यवोसियवयास्मद्वेषोयवयारातीरितियवान्क्षिपेत्। मात्रादिपात्रेषु ॐयवोसिसोमदैव
त्योगोसवोदेवनिर्मितः॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तःपुष्ट्यानान्दीमुखाँल्लोकान्प्रीणाहिनः स्वाहेतिमन्त्रेणयवान्क्षि
पेत्। ततः प्रत्येकंगन्धपुष्पेतूष्णींक्षिपेत् ततःप्रथमदेवपात्रंवामहस्तेकृत्वा तत्रस्थंपवित्रंभोजनपात्रेनि
धाय तदुपरिकिञ्चिदुदकान्तरंदत्त्वा ॐयादिव्याआपः पयसासंबभूवुर्याऽआन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्याः॥
हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः श ँ स्योनासुहवाभवंत्वितिपठित्वा कुशत्रययवजलान्या
दाय ॐ अद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनान्दीमुखीनाम् आभ्युदयिक
श्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाः इदंवोहस्तार्घ्यंनमः। एवमेवपित्रादिश्राद्धेदेवेभ्योमातामहादिदेवेभ्यश्चहस्ता
र्घ्यंदद्यात् ततोमातुरर्घ्यपात्रमादायपूर्ववत्कृत्वा ॐयादिव्याइत्यादिपठित्वा कुशादीन्यादायॐअद्यामु

कगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धेइदंतेहस्तार्घ्यंनमः । एवंपितामहीप्रपितामह्योरपिद द्यात् । ततःपित्राद्यर्घ्यपात्रमादाय सर्वंपूर्ववत्कृत्वाकुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्म न्नांदीमुखाऽऽभ्युदयिकश्राद्धेइदंतेहस्तार्घ्यंनमः । एवमेवपितामहादिपञ्चभ्योहस्तार्घ्यंदद्यात् ततो ऽवशिष्टजलपवित्रयुतंप्रथमंदेवार्घ्यपात्रमादाय ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यः स्थानमसीतिदेवासनदक्षिण भागे उत्तानंस्थापयेत् । एवमपरदेवार्घ्यपात्रद्वयंतत्तदासनदक्षिणभागेउत्तानंस्थापयेत् । ततः पि तामहीप्रपितामहीपात्रद्वयस्थितंपवित्रादि मात्रर्घ्यपात्रेनिधाय मात्रर्घ्यपात्रंपितामह्यर्घ्यपात्रोपरित त्पात्रं प्रपितामह्यर्घ्यपात्रोपरि धृत्वा दक्षिणकरेणादाय ॐ मातृभ्यःस्थानमसिइतिमात्रासन वामभागेन्युब्जीकुर्यात् । एवमेवपित्राद्यर्घ्यपात्राणांमेलनंकृत्वा पित्रासनवामभागेॐ पितृभ्यःस्था नमसि इत्यर्घ्यपात्राणिन्युब्जीकुर्यात् । एवमेवमातामहाद्यर्घ्यपात्राणांमेलनंकृत्वामातामहासनवा मभागे ॐ मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यःस्थानमसीतिन्युब्जीकुर्यात् । ततोगन्धादिदानम् । तत्रक्रमः । ॐ अद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनान्दीमुखीनामाभ्यु

दयिकश्राद्धसम्बन्धिनोविश्वेदेवाः एतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसिवोनमः । एवं पित्रादिदेवेभ्यो मातामहादिदेवेभ्यश्चदद्यात् । ततः ॐ अद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुखि आभ्युदयिकश्राद्धेएतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलसिन्दूरवासांसितेनमः । एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यामपिगन्धादिदानम् । ततः ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नान्दीमुखाऽऽभ्युदयिकश्राद्धेएतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसितेनमः । एवंपितामहादिपञ्चभ्योपिगन्धादिदानम् । ततोजलेनसर्वासनानिभोजनपात्रसहितानि चतुष्कोणमण्डलेनवेष्टयेत् । ततः सजलेपुटकादौहस्तेनैवसघृतमन्नम् ॐ अग्नयेकव्यवाहनायस्वाहा ॐ सोमायपितृमतेस्वाहा इत्याहुतिद्वयंजुहुयात् । ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखः पातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः इतिभूस्वामिनेकिंचिदन्नंदद्यात् । ततःसव्यंकृत्वा प्राङ्मुखउदङ्मुखोवा हुतशेषमन्नंदेवपूर्वकपात्रेषुकिंचिद्दत्त्वा पिण्डार्थंचकिंचिदवशेषयेत् । ततोन्यदन्नंयथासंभवसर्वत्रपारिविष्यघृतंजलंचतत्रोपनीयपात्रमालभेत त्रक्रमः । उत्तानपाणिभ्यां प्रथमंदेव

त्यादिजपेत् । एवमेवमातामहादिपक्षेमन्त्रजपः । ततोऽवनेजनावशिष्टजलेनप्रत्यवनेजनंदद्यात् । तत्र क्रमः । ॐ अद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धपिण्डेप्रत्यवनेनिक्ष्वतेनमःइतितत्पि ण्डोपरिदद्यात् । एवंपितामहीप्रपितामहीभ्याम् । तथा ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नान्दीमुखा भ्युदयिकश्राद्धेपिण्डेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेनमःइतिपिण्डोपरिप्रत्यवनेजनंदद्यात् । एवमेवतत्तत्पिण्डो परिपितामहादिपञ्चभ्योदद्यात् । ततोनीवींविस्रस्याचम्य हरिंस्मृत्वा सूत्राण्यादाय ॐ नमोवो मातरोरसायनमोवोमातरः शोषायनमोवोमातरोजीवायनमोवोमातरःस्वधायैनमोवोमातरोघोराय नमोवोमातरोमन्यवेनमोवोमातरोमातरोनमोवोगृहान्नोमातरोदत्तसतोवोमातरोदेष्मएतद्वोमातरोवास इतिमातॄणांपिण्डत्रयोपरिसूत्रंदद्यात् । ततः ॐनमोवःपितरोरसायनमोवः पितरः शोषायनमोवः पित रोजीवायनमोवः पितरस्स्वधायैनमोवः पितरोघोरायनमोवः पितरोमन्यवेनमोवः पितरः पितरोनमो वोगृहान्नः पितरोदत्तसतोवः पितरोदेष्म एतद्वः पितरोवास इत्यनेनपित्रादिपिण्डषट्कोपरिप्रत्येकंसू त्रंदद्यात् । ततः कुशत्रययवजलान्यादय ॐअद्यामुकगोत्रेमातरमुकिदेविनान्दीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धे

पिण्डेएतत्तेवासोनमइतिसूत्रमुत्सृजेत्। एवमेवपितामहीप्रपितामहीभ्याम् ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नान्दीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेपिण्डएतत्तेवासोनमः। एवंपितामहादिपञ्चभ्यः सूत्रंदद्यात्। ततोगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलादिभिः प्रत्येकंपिण्डानभ्यर्च्य ॐ शिवाआपःसन्त्वितिजलम् ॐ सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पम् ॐ अक्षतंचारिष्टमस्त्वितितण्डुलान् प्रत्येकंपात्रेषुनिक्षिप्य कुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रायामातुरमुकदेव्यानान्दीमुख्याआभ्युदयिकश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिभिः मातानान्दीमुखी प्रीयतामित्यक्षय्योदकमुत्सृजेत्। एवंपितामह्याःप्रपितामह्याश्चाक्षय्योदकंदद्यात्। तथा अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणोनान्दीमुखस्याभ्युदयिकश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिभिः पितानान्दीमुखः प्रीयतामितिपित्रे। एवंपितामहादिपञ्चभ्योऽक्षय्योदकंदद्यात्। ततः ॐ अघोरामातरः सन्त्विति मातृपिण्डत्रयोपरि पूर्वाग्रांजलधारांदद्यात्। ॐ अघोराःपितरः सन्त्वितिपित्रादिपिण्डषट्कोपरि जलधारांदद्यात्। ततः ॐ गोत्रंनोवर्धतां—दातारोनोभिवर्द्धन्तांवेदाःसंततिरेवच॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्तु॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि॥ याचितारश्चनःसन्तुमाचयाचि

ष्मकंचन ॥ एताः सत्याआशिषः सन्तु इत्याशिषःप्रार्थयेत् । ततः सपवित्रकुशत्रयाणिप्रत्येकंमात्रा
दिपिण्डत्रयेपित्रादिपिण्डत्रये मातामहादिपिण्डत्रयेचधृत्वा ॐ ऊर्ज्जंव्वहन्तीरमृतंघृतंपयःकीलालंपरि
स्रुतं स्वधास्थतर्प्पयतमेमातॄरितिमात्रादिपिण्डोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् । ततस्तथैव ॐऊर्ज्जंव्व
हन्तीरित्यादिपठित्वापित्रादिपिण्डषट्कोपरिजलधारांदद्यात् । ततःपिण्डानाघ्रायउत्थाप्य पिण्डाधार
कुशानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् । अर्घपात्राण्युत्तानीकृत्य दक्षिणांदद्यात् । दक्षिणाद्रव्यंच । फलमूलेफलंमूलं
वाप्रत्येकम् । तत्रक्रमः । ॐअद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनान्दीमुखी
नामाभ्युदयिकश्राद्धसंबन्धिनांविश्वेषांदेवानांकृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पति
दैवत्येयथानामगोत्रायब्राह्मणांयदक्षिणांचदातुमहमुत्सृजेइतितानिदद्यात् । एवंपित्रादिश्राद्धसंबन्धिवि
श्वेदेवश्राद्धदक्षिणांचमातामहादिश्राद्धसंबन्धिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांचदद्यात् । ॐ अद्यामुकगोत्राया
मातुरमुकदेव्यानान्दीमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवत्येइत्यादि ।
एवंपितामहीप्रपितामह्योरपि । ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणोनान्दीमुखस्यकृतैतदाभ्युदयि

कश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिर्दैवत्ये इत्यादि। एवंपितामहादिश्राद्धदक्षिणांचदद्यात् । ततः ॐ वाजेवाजइत्यादिनामात्रादिविसर्जनम् । ॐ विश्वेदेवाःप्रीयन्तामितिदेवविसर्जनम् । ततो देवताभ्यइतित्रिर्जपः, दीपनिर्वापणमाचमनं, प्रमादादित्यादिपाठः, श्राद्धीयवस्तुप्रतिपत्तिः ॥ इत्याभ्युदयिकश्राद्धपद्धतिः ॥ अथनित्यश्राद्धप्रयोगः ॥ आचम्यउदङ्मुखउपविष्टः ॐ अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुण्डरीकाक्षंसबाह्याभ्यन्तरःशुचिरितिपठित्वा ॐपुण्डरीकाक्षः पुनात्विति कुशत्रयजलेनश्राद्धीयद्रव्याणिसिञ्चेत् । ततःकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्मणांनित्यश्राद्धमहंकरिष्ये इतिसंकल्पं कुर्यात्। ततस्त्रिर्गायत्रींजप्त्वा ॐदेवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच॥ नमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः इति त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वा पातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नित्यश्राद्धेइदमासनंतेस्वधेतितिलजलप्रोक्षितंमोटकरूपमासनन्दक्षिणाग्रंपित्रेदद्यात् । एवमेवपितामहादिपञ्चभ्यःप्रत्येकमासनानिदद्यात् । ॐ अपहताऽ

त्सर्गादिकंचकर्त्तव्यम् । अनेनैवप्रकारेण प्रथममासमारभ्य द्वादशमासपर्यन्तंप्रतिमासशेषेसतिक्षयाहे
प्रथममासिकद्वितीयमासिकतृतीयमासिकचतुर्थमासिकपञ्चममासिकषष्ठमासिकसप्तममासिकाऽष्टम
मासिकनवममासिकदशममासिकैकादशमासिकद्वादशमासिकानिकर्तव्यानि । अधिकमाससंभवे
त्रयोदशमासिकानिकर्तव्यानि । अस्मिन्ब्रह्मपुराणीयकल्पे मासिकानामपकृष्यकरणंभवति ॥ प्रमा
णाभावादिति ॥ इतिश्राद्धविवेकेमध्यमक्रियापरिच्छेदस्तृतीयः ॥ ३ ॥छ॥ अथापात्रकैकोद्दिष्टश्राद्ध
प्रयोगः ॥ तत्रपूर्वदिनेकृतनियमः श्राद्धदिनेप्रातर्वस्त्रयुग्मेन कृतस्नानःपञ्चगव्योपलेपनज्वलदङ्गार
भ्रामणगोरमृत्तिकाच्छादनैः श्राद्धभूमिसंस्कारंकृत्वावस्त्रादिनावेष्टयित्वा तिलगौरसर्षपैरवकीर्य्य पि
त्रासनस्थानाद्वामभागे श्राद्धदेयवस्तून्यासाद्य कृतस्नानादिर्मध्याह्नेशुचिःशुक्लद्विवासाः पादौप्रक्षा
ल्याचम्य श्राद्धदेशमागच्छेत् । तत्रस्वयंपाकंकुर्यात् । सपिण्डस्त्रीद्वारावापाचयेत् । ततः पाकेवृत्ते
रक्षादीपंनिधाय पुनराचम्य प्राङ्मुखउपविशेत् । अन्यकृतेपाकेसिद्धमितिपृष्ट्वा ॐ अपवित्रःपवि
त्रोवेत्यादि ॐ पुण्डरीकाक्षःपुनात्वितिपठित्वा कुशत्रयजलैः श्राद्धवस्तून्यभिषिञ्चेत् । ततः कुश

त्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकमासीयामुकपक्षीयामुकतिथौअमुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहंकरिष्येइतिसंकल्पंकुर्यात् । ततो गायत्रींत्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यइत्यादि त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वादक्षिणामुखः पातितवामजानुः मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेइदमासनंतेस्वधेतिपूर्वोपकल्पितंमोटकरूपमासनंतिलजलप्रोक्षितंदक्षिणाग्रंपितृतीर्थेनोत्सृजेत् । ॐ अपहतेत्यादिनाभोजनपात्रेतिलान्विकीर्य्य ॐ आयन्तुनइत्यादिपठित्वाऽर्घ्यकरणम् । पुटकादौदक्षिणाग्रंपवित्रंधृत्वा ॐ शन्नोदेवीरितिमन्त्रेणजलं प्रक्षिप्य ॐ तिलोसीतितिलान्प्रक्षिप्यगन्धपुष्पेतूष्णींक्षिपेत् । ततोऽर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा भोजनपात्रेपवित्रमुत्तराग्रंधृत्वा तदुपरिउदकान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्याइतिपठित्वा अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेइदंहस्तार्घ्यं स्वधेतिपवित्रोपरिजलंयथापतितमेवमुत्सृजेत् । ततः पवित्रयुतंतदर्घ्यपात्रमवशिष्टजलयुतमेवासनवामभागे ॐ पित्रेस्थानमसीतिन्युब्जीकुर्यात् । दक्षिणादानपर्यन्तंनोद्धरेत् । नचालयेत् । ततोगन्धादिदद्यात् । ततो मोटकतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामु

कगोत्रपितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसिते स्वधेतिगन्धादीन्दद्यात् । ततो जलेनभोजनपात्रासनयोश्चतुर्दिशंमण्डलंकृत्वासव्यञ्जनंसघृततिलजल मन्नंकिंचिदग्रभागमुद्धृत्यमोटकादिना ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनमः इतिभूस्वामिनेऽन्नंदद्यात् । ततः सिद्धमुष्णमन्नंरजतादिपात्रस्थंकराभ्यामादाय पितरंध्यायन्मन्दंमन्दंपरिवेषणंकुर्यात् । ततः पुरुषाहारक्षममन्नंपरिविष्य यथासंभवंव्यञ्जनमन्नंजलंघृतंचपात्रान्तरस्थंतत्रोपनीय अन्नंमधुनाभि घार्य ॐ मधुव्वातेत्यादिऋचंमधुमधुमध्विविचजपित्वा पात्रमालभेत् । ततःसव्येनहस्तेपात्रंप श्चिमभागेस्पृशन् तदुपरिगतदक्षिणहस्तेनाधोमुखेनपूर्वभागेपात्रंस्पृशन् ॐ पृथिवीतेपात्रमित्यादि ॐ इदंविष्णुरित्यादि ॐ कृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयमितिपाठित्वावामेनपाणिनापात्रंस्पृशन्नेवदक्षि णंपाणिमुद्धृत्य ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐ इदंकविरित्यन्नजलेघृतेपुनर न्नेचांगुष्ठंनिक्षिप्य ॐ अपहताइत्यादिनान्नोपरितिलान्विकीर्य्य मोटकतिलजलान्यादाय ॐ अ द्यामुकगोत्रायपित्रेऽमुकशर्मणे सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एतत्तेन्नंसोपकरणंस्वधेत्युत्सृजेत् । ततो

वामहस्तमुद्धृत्य ॐ अन्नहीनमित्यादिपठित्वा ॐ गायत्रींत्रिर्जपेत् । कुशेषूपविश्य ॐ मधु
व्वातेत्यादिजपेत् । ततः कृणुष्वपाजइत्याद्यारक्षोघ्नीर्ऋचोजपित्वाभूमौतिलान्विकीर्यपितरंध्यात्वा
ॐ उदीरतामइत्यादिपितृमन्त्रान् ॐ सहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तम् ॐ आशुः शिशानइत्या
दिकमप्रतिरथंचजपेत् । यथाशक्त्यान्यान्यपिपवित्राणिजपेत् । रुचिस्तवादीनिचजपेत् । ॐ नम
स्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे ॥ नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनमः इतिपठित्वाउच्छिष्टस
मीपेदक्षिणाग्रंकुशत्रयमास्तीर्य्यजलेनसिक्त्वाकिंचिदन्नँसघृततिलजलसिक्तमादाय ॐ अग्निदग्धा
श्चेत्यादिमन्त्रस्थफलमुद्दिश्यकुशोपरिअन्नंविकिरेत् । ततः सव्यंकृत्वाचम्य हरिंस्मृत्वा गायत्रींमधु
व्वाताइत्यादिकंमधुमधुमध्वितिचजपेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वाहस्तमात्रचतुरंगुलोच्छ्रितदक्षिणप्लवपि
ण्डिकायांप्रादेशमात्रंपरिमाय दर्भपिञ्जूल्यादक्षिणांगुष्ठतर्जनीधृतमूलया वामहस्तांगुष्ठतर्जनीधृतोप
रिभागया ॐ अपहताऽसुरारक्षा ँसिवेदिषदइतिप्रादेशमात्रमुल्लिख्य दर्भपिञ्जूलीमुत्तरस्यांदिशित्य
जेत् । ॐ येरूपाणीत्यादिनाङ्गारंभ्रामयित्वाअङ्गारंदक्षिणस्यांदिशिक्षिपेत् । ततस्तत्रच्छिन्नमूलकुश

ष्ठतामित्युत्सृजेत् । तदुभयंपात्रंब्राह्मणायप्रतिपादयेत् । आशौचोपनिपातेप्ययंदातव्यइति सपिण्ड
नेकृतेवर्षाभ्यन्तरे ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्निदमासनंतुभ्यंस्वधा ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमु
कशर्मन्नयंसान्नोदकुम्भस्तुभ्यंस्वधेतिवदेत् । ततोमोदकादीन्यादाय ॐ अद्यकृतैतत्सान्नोदकु
म्भदानप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यंयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांचदातुमहमुत्सृजे इतिप्रत्य
हसान्नमुदककुम्भंदत्त्वा दक्षिणांचदद्यात् ।अत्रद्वादशाहे श्राद्धंकार्यमितिकेचित् । तदपिएकादशा
हवत् ॥ अथमासिकश्राद्धप्रयोगः ॥ तत्रश्राद्धपूर्वदिनेएकभक्तादिकंविधायप्रातःश्वेतवस्त्रयुग्मेनस्ना
त्वामध्यदिनेपुनःस्नात्वा कृतनित्यक्रियआचान्तउपविष्टः पूर्वोपकल्पितंप्रज्वलितप्रदीपं स्थापित
रक्षोघ्नगौरसर्षपतिलं श्राद्धदेशमागत्य ॐ सिद्धमितिपृष्ट्वा कुशत्रयजलेन ॐ अपवित्रःपवित्रोवासर्वाव
स्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुण्डरीकाक्षंसबाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ ॐ पुण्डरीकाक्षः पुनात्वित्युच्चा
र्यश्राद्धदेयद्रव्याण्यात्मानंचसिञ्चेत् ।ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्तिहेतुकषोडशश्रा
द्धान्तर्गतप्रथममासिकश्राद्धमहंकरिष्येइतिसंकल्पंकुर्यात् ।एकादशमासाभ्यन्तरेऽधिमासपातेषोडशप

दस्थानेसप्तदशपदंप्रयोज्यम् । ततस्त्रिर्गायत्रींजपित्वा ॐ देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच ॥
नमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः इतित्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यादिकृत्वा मोटकादिकमादाय ॐ
अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतप्रथममासिकश्राद्धेइदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्यासनमुत्सृजेत् ।
ॐ अपहताऽअसुरारक्षा ᳪ सिवेदिषदइतिवामावर्तेनश्राद्धदेशेतिलान्विकिरेत्।ततआयन्तुनःपितरइति
मन्त्रंपठेत्।ततःपुटकादौपवित्रंदक्षिणाग्रंधृत्वा ॐ शन्नोदेवीरितिमन्त्रेणतत्रजलंक्षिपेत् ।ॐतिलोसिसोमदे
वत्योगोसवेदेवनिर्मितः॥प्रत्नवद्भिःप्रत्तःस्वधयापितॄँल्लोकान्प्रीणीहिनःस्वाहेतितिलान्प्रक्षिप्य तूष्णींग
न्धपुष्पंचनिक्षिपेत्।ततस्तदर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रमन्नपात्रोपरिउत्तराग्रंधृत्वा तदुपरिकिंचिदुदका
न्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्याऽआपःपयसासंबभूवुर्याऽआन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्य्याः॥हिरण्यवर्णायज्ञियास्ता
नऽआपःशिवाःश ᳪ स्योनाःसुहवाभवन्तु इतिपठित्वादक्षिणहस्तेनमोटकादीन्यादायॐअद्यामुकगोत्र
पितरमुकप्रेतप्रथममासिकश्राद्धेएषहस्तार्घस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपवित्रोपरिजलंदद्यात्।ततः
पवित्रादिसहितमर्घपात्रमासनवामपर्श्वे ॐ पित्रेस्थानमसीतिन्युब्जीकुर्यात् । पुनर्मोटकादीन्यादाय

ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतप्रथममासिकश्राद्धेएतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसिते
मयादीयन्तेतवोपतिष्ठन्तामितिगन्धादिकमुत्सृजेत् । तत आसनस्यभोजनपात्रसहितस्यचतुर्दिशंच
तुरस्रंमण्डलंकृत्वा श्राद्धीयान्नाग्रभागं घृतव्यञ्जनतिलयुतं पुटकादौकृत्वा ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृ
भ्योनमइत्युत्सृजेत् । ततस्ताम्रपात्रादिस्थितमन्नंहस्ताभ्यामादाय मनाक्स्थित्वा पितरंध्यायन् भो
जनपात्रेऽपनयेत् ।पुरुषतृप्तिक्षममन्नंपरिविष्यभूमिष्ठपात्रान्तरेषुव्यञ्जनान्युपकल्प्य पुटकस्थितंघृतंज
लंचोपनीय । अन्नोपरिहस्तद्वयगृहीतपात्रेण मधु दत्त्वा ततः ॐ मधुव्वाताइत्यादिऋचम् ॐ मधुम
धुमध्विविचजपेत् ततोऽन्यस्तहस्ताभ्यामन्नपात्रमालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअ
मृतेअमृतंजुहोमिस्वाहा ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् । समूढमस्यपा᳚सुरे ॥ कृष्णकव्यमि
दंरक्षमदीयमितिपठित्वा वामेनपाणिनापात्रमत्यजन्दक्षिणहस्तांगुष्ठमन्नजलघृतादिषु ॐ इदमन्नम् ॐ
इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐ इदंकविरितिनिक्षिप्य अपहताऽसुरारक्षा᳚सि वेदिषदइत्यन्नोपरिति
लान्विकीर्य दक्षिणहस्तेनमोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतप्रथममासिकश्राद्धेइदमन्नं

सोपकरणंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत्। ततोगायत्रींमधुव्वाताइत्यादिऋचंमधुमधुमध्वितिच
जपेत्। अन्नहीनमितिमन्त्रंपठेत्। ततःकुशेषूपविश्यपुनर्गायत्रींमधुव्वाताइत्यादिऋचंमधुमधुमध्वितिच
जपेत्। रक्षोघ्नमन्त्रान्कृणुष्वपाजइत्यादिकान् जपेत्।भूमौतिलान्क्षिप्त्वापितृमन्त्रपुरुषसूक्ताप्रतिरथादी
नि पवित्राणि यथाशक्तिजपेत्। ॐ नस्तुभ्यंविरूपाक्षेतिश्लोकमपिचपठेत्।उच्छिष्टसन्निधावास्तृतकुश
त्रयींभूमिंप्रोक्ष्यव्यञ्जनघृततिलयुतमन्नंवारिणाप्लाव्य ॐअग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम॥भूमौ
दत्तेनतृप्यन्तुतृप्तायान्तुपरांगतिमितितदन्नंकुशोपरिविकिरेत्। ततःसव्यंकृत्वाऽऽचम्य हरिंस्मृत्वाऽप
सव्यंकृत्वापिण्डस्थानंनिर्मायतन्मध्येवामहस्तोपेतदक्षिणहस्तगृहीतदर्भपिञ्जुलीमूलेनप्रादेशमात्रमप
हतेत्यादिनोल्लिख्य दर्भपिञ्जुलीमुत्तरतस्त्यजेत्।ततोरेखोपरिॐयेरूपाणीतिमन्त्रेणाङ्गारंभ्रामयित्वाअ
ङ्गारंदक्षिणतस्त्यजेत्।ततोरेखोपरिउपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंदक्षिणाग्रमास्तीर्य सव्येनदेवताभ्यइतित्रि
र्जपेत्।ततोऽपसव्यंकृत्वापुटकेतिलजलगन्धपुष्पाणिकृत्वामोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुक
प्रेत प्रथममासिकश्राद्धपिण्डस्थानेत्रावनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्यवनेजनंकुशोपरिदद्यात्।

ततस्तिलघृतमधुयुतेनान्नेनपिण्डंकृत्वा घृतमधुभ्यामभिघार्य्य दक्षिणहस्तेनमोटकादीनिचादाय ॐअ द्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतप्रथममासिकश्राद्धेएषपिण्डस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिवामजान्वारब्धद क्षिणहस्तेनाऽवनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् । ततोदर्भमूलेकरंप्रोक्ष्यसव्यंकृत्वाचम्य हरिंस्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृषायस्वेतिपठेत्। ततउत्तराभिमुखीभूयश्वासं नियम्यपितरंभास्वरमूर्त्तिंध्यायन् मुखंपर्य्यावर्त्तयन् अमीमदन्तपितायथाभागमावृषायिष्टेतिपठेत् । ततोऽवनेजनपात्रंदत्तावशिष्टजलयुतंवामहस्तेकृत्वा दक्षिणहस्तेमोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपि तरमुकप्रेत प्रथममासिकश्राद्धपिण्डेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिप्रत्यवनेजनंपिण्डो परिदद्यात् । ततोनीवींविस्रस्य सव्यंकृत्वाचम्य अपसव्यंकृत्वा वामेनपाणिनाधृतंसूत्रं दक्षिणेनादाय उभाभ्यांपिण्डोपरि एतत्तेपितर्वासइतिसूत्रंधृत्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत प्रथममासिकश्राद्धपिण्डेएतद्वासस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिसूत्रंसमुत्सृजेत् । ततस्तूष्णींगन्धपु ष्पादिकंदद्यात् । ततःपिण्डशेषान्नंपिण्डसमीपेविकिरेत्।ॐ शिवाआपःसन्त्विवतिजलम्।ॐसौमनस्यम

स्त्वतिपुष्पम् अक्षतंचारिष्टमस्त्वतितण्डुलान् अन्नपात्रोपरिक्षिपेत् । मोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुक
गोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यप्रथममासिकश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकंदद्यात् । ततः
सव्यंकृत्वाॐअघोरः पितास्त्वितिदक्षिणांदिशंपश्यन् पिण्डोपरिपूर्वाग्रांजलधारांदद्यात् । ततःपूर्वाभि
मुखीभूय ॐगोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धन्तांवेदाःसंततिरेवचेत्यादिनाऽऽशीःप्रार्थनं कुर्य्यात् ।
ततोऽपसव्येन पिण्डोपरिसपवित्रान्कुशान्धृत्वा पुटकादिस्थजलेन ॐ ऊर्ज्जंवहन्तीरमृतंघृतंपयःकीला
लंपरिस्रुतं स्वधास्थतर्पयतमेपितरमितिकुशोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् । ततः पिण्डमाघ्रायोत्था
पयेत् । पिण्डाधारकुशानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् । अर्घपात्रमुत्थाप्य मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्र
स्यपितुरमुकप्रेतस्य कृतैतत्प्रथममासिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यंयथानामगोत्रायब्राह्मणाय
दक्षिणांचदातुमहमुत्सृजे इतिदक्षिणांचदद्यात् । ततः सव्यंकृत्वा ॐ देवताभ्यइतित्रिर्जपेत् । ततोप
सव्यंकृत्वा पाणिनादीपंनिर्वाप्य हस्तौपादौप्रक्षाल्य सव्यमाचमनंचकुर्यात् । ॐ प्रमाददितिपठित्वा
विष्णुंस्मरेत् । श्राद्धीयवस्तूनिब्राह्मणायप्रतिपादयेत् जलेवाक्षिपेत् । प्रायेणाऽपात्रकमेवमासिकश्रा

द्धंकुर्वन्तीत्यत्रापात्रकप्रयोगोलिखितः । त्रिपक्षश्राद्धमपिकर्तव्यम् । तच्चमासिकवत् । एवमेवद्विती
यमासिकतृतीयमासिकचतुर्थमासिकपञ्चममासिकोनषाण्मासिकषाण्मासिकसप्तममासिकाष्टममासि
कनवममासिकदशममासिकैकादशमासिकोनवार्षिकद्वादशमासिकश्राद्धेषुतत्तत्पदप्रक्षेपेणप्रयोगऊह्यः।
अधिमासपाते एकादशमासिकानन्तरंद्वादशमासिकं ततऊनवार्षिकंततस्त्रयोदशमासिकंश्राद्धमिति
क्रमः ॥ सपात्रकमासिकश्राद्धकरणे ब्राह्मणनिमन्त्रणस्वागतप्रश्नपादार्घदानाऽऽचमनीयदानब्राह्मणो
पवेशनप्रश्नप्रतिवचननमोवाचनब्राह्मणविसर्जनादिविशेषआद्यश्राद्धप्रयोगवदूह्य इति ॥ अथसपिण्ड
नश्राद्धप्रयोगः ॥ तत्रचाधुनिकाः प्रेतश्राद्धातिरिक्तश्राद्धचतुष्टयमपात्रकमेवकुर्वन्तीतितथैवलिख्यते ।
तत्र पूर्वदिनेनिरामिषमेकवारंभुक्त्वा रात्रौसर्वभुक्तजनगृहेविप्रनिवेशनंदत्त्वा दक्षिणाप्रवणगोमयोप
लिप्तायांभूमावाचान्तउपविश्यकृतापसव्यः पुष्पचन्दनताम्बूलानिब्राह्मणकरेदत्त्वा दक्षिणकरेणब्राह्म
णजानुंस्पृष्ट्वा ॐ अस्यांरात्रावमुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यश्वःसपिण्डीकरणश्राद्धकरणाय भवन्तं
ब्राह्मणमामन्त्रये इत्यामन्त्रणंकुर्य्यात् । ॐ आमन्त्रितोस्मीतिप्रतिवचनम् । ॐ ततः अक्रोधनेनेत्यादि

ॐ सर्वायासविनिर्मुक्तेनकामक्रोधविवर्जितेनभवितव्यंभवतानःश्वस्तनेश्राद्धकर्मणीतिब्राह्मणंनियमा
ञ्श्रावयेत्।यद्यविघ्नेनरजनीयास्यति तदा सर्वमेतत्करिष्यामीतितत्प्रतिवचनम् । ततोऽग्रिमदिनेप्रातः
श्वेतवस्त्रयुग्मेनस्नात्वा मध्यन्दिनेपुनःस्नात्वा कृतनित्यक्रियः श्राद्धकर्ताश्राद्धनिषिद्धेतरवेलायांभूमौ
कृतपाकस्थानेतिलान्विकीर्य्य परितश्छागान्बन्धयित्वासपिण्डद्वारा नूतनभाण्डैः स्वयंवापाकमारभे
त।श्राद्धभूमिंपञ्चगव्येनोपलिप्यज्वलदङ्गारैःसंशोध्य गौरमृत्तिकयाच्छाद्यतिलैःसर्षपैश्चविकिरेत् । द्वि
जंकारितश्मश्रुनखच्छेदनमभिगम्यदन्तधावनंताम्रपात्रेतैलोद्वर्तनादीन्युपनीयस्नानार्थंदत्तजलेनस्नातं
यजमानसवर्णेनाहूतमाचान्तंतंमध्याह्नेशुचिराचान्तःशुक्लद्विवासाउपविश्य गोमयोपलिप्तांभूमिंवामाव
र्तेनकृतगोमूत्रमण्डलां ॐ भूम्यैनमःइत्यक्षतपुष्पैस्त्रिरर्चयित्वाभूमौकुशत्रयमास्तीर्य तदुपरितिष्ठन् ॐ
स्वागतमितिब्राह्मणंपृच्छेत्।ॐसुस्वागतमितितेनोक्ते इदंतेपाद्यमित्युपनीयविनीतः सन् पुनःपुनरभिन
न्द्य पात्रब्राह्मणपादौप्रक्षालयेत् । ततःपुटकेऽर्घंकृत्वादक्षिणाभिमुखोऽपसव्यंकृत्वा मोटकादिकमादाया
र्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धेएषपादार्घस्तेमयादीयतेतवोप

तिष्ठतामितिपादार्घंदद्यात् । ततआचमनीयजलं पात्रस्थमभिनीय शिरसाभिवन्द्य जानुनीविस्राव्य इदंतेआचमनीयमित्याचयनीयजलंत्रिर्ब्राह्मणायदत्त्वा स्वयंपादौप्रक्षाल्याचम्यतमाचमय्याऽग्रेकृत्वा श्राद्धदेशमागच्छेत् पूर्वरात्रौनिमन्त्रणासंभवेतस्मिन्नेवाह्निश्राद्धवेलायां पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टंयजमान सवर्णेनाहूतंपूर्ववत्कृतगोमूत्रमण्डलायांभूमावुपवेशयेत्स्वयमप्युपविशेत् । ततः श्राद्धकर्ता इदंतेपाद्यमि त्युपनीयविनीतःपुनःपुनरभिनन्द्यपात्रब्राह्मणपादौप्रक्षालयेत्।ततोऽपव्यंकृत्वा पुष्पचन्दनताम्बूलानि विप्रकरेदत्त्वाब्राह्मणजानुदक्षिणहस्तेनस्पृष्ट्वा ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणश्राद्ध करणाय भवन्तंब्राह्मणमहमामन्त्रये इत्यामन्त्र्य आमन्त्रितोस्मीतितेनोक्ते अक्रोधनेनेत्यादिना ॐ स र्वायासविनिर्मुक्तेनेत्यादिनाच ब्राह्मणंनियमाञ्श्रावयेत् । भवितव्यमितितेनोक्ते अर्घंपरिकल्प्यवामह स्तेकृत्वा मोटकादिकमादाय अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धेएषपादार्घस्तेमयादीयते तवोपतिष्ठतामितिपादार्घंदद्यात् । ततआचयनीयजलंपात्रस्थंशिरसाभिवन्द्यजानुनीविस्राव्य ॐ इदं ते आचमनीयमितिब्राह्मणायदत्त्वा सव्येनस्वयंपादौप्रक्षाल्याचम्य तमाचमय्याग्रेकृत्वाश्राद्धदेशमा

गच्छेत् । तत्र प्राङ्मुखउपविश्य सिद्धमितिपृष्ट्वा आसनंस्पृष्ट्वाऽत्रनिषीदस्वेतिब्राह्मणमुदङ्मुखमुपवेश येत् । द्विजपादयोस्तलेकुशान्दद्यात् । आसनसमीपे तिलतैलेनदीपंप्रज्वाल्यस्थापयेत् । अन्यांश्चप्र त्यासनसमीपेतिलतैलेनचतुरोदीपान्स्थापयेत्॥ब्राह्मणेनदीपरक्षाकर्तव्या । रक्षोघ्नान्गौरसर्षपांस्तिला न्श्राद्धदेशेसन्निधापयेत् । काककुक्कुटादीन्श्राद्धहन्तॄनपसारयेत् । ततः ॐ अपवित्रःपवित्रोवेत्या दिपठित्वा ॐ पुण्डरीकाक्षःपुनात्वितिश्राद्धीयद्रव्याणिचात्मानंकुशत्रयेणसिञ्चयेत् । ततःकुशत्रयति लजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्तिहेतुकषोडशश्राद्धान्तर्गतसपिण्डी करणश्राद्धमहंकरिष्ये इतिसंकल्पंकुर्यात् । ॐ कुरुष्वेतिब्राह्मणोवदेत् । गायत्रीजपमहंकरिष्ये इतिब्राह्मणंपृच्छेत् । ॐ कुरुष्वेति तेनानुज्ञातः प्रणवव्याहृतिसहितांगायत्रींत्रिर्जपेत् । ततोदे वताभ्य इतित्रिर्जपेत् । ततो देवश्राद्धार्थोपकल्पितासनादिदेशमागत्योदङ्मुखउपविश्यकुशत्रयय वजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकाअमुकगोत्रपितामहप्रपिता महवृद्धप्रपितामहामुकामुकशर्मणांश्राद्धसम्बन्धिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः इतिपूर्वाग्रंकुशत्रयरूपंस

जलयवप्रोक्षितमुत्सृजेत् । ॐ विश्वान्देवानहमावाहयिष्येइत्युक्त्वा ॐ विश्वेदेवासऽआगत शृणुतामऽइम ँ हवम् ॥ एदंब्बर्हिर्न्निषीदतेत्यावाह्य ॐ यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीरिति यवान्विकीर्य ॐ विश्वेदेवाः शृणुतेम ँ हवंमेयेऽअन्तरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ ॥ येअग्निजिह्वाऽउ तवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वम् । आगच्छन्तुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः ॥ येअ त्रविहिताः श्राद्धेसावधानाभवन्तुते इतिपठेत् । ततःपुटकेपूर्वाग्रंपवित्रंधृत्वा ॐ शन्नोदेवीरभि ष्टयऽआपोभवन्तुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवन्तुनः इतिजलंक्षिप्त्वा ॐ यवोसीतियवान्प्रक्षिप्य गन्ध पुष्पेतूष्णींतत्रप्रक्षिप्य अर्घपात्रं वामहस्तेकृत्वा पवित्रंभोजनपात्रेपूर्वाग्रंधृत्वा तदुपरिकिञ्चिदुद कान्तरंदत्त्वा यादिव्याऽआपः पयसासम्बभूवुर्याऽआन्तरिक्षाऽउत पार्थिवीर्य्याः ॥ हिरण्यवर्णा यज्ञियास्तानऽआपःशिवाःश ँ स्योनासुहवाभवन्त्वितिपठित्वा कुशत्रययवजलान्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहामुका मुकशर्मणां श्राद्धसम्बन्धिनोविश्वेदेवाएषवोहस्तार्घो नमः इतिपवित्रोपरिअर्घजलमुत्सृजेत् । ततः

पवित्रसहितमर्घपात्रमासनदक्षिणपार्श्वे ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यः स्थानमसीतिविश्वेदेवार्घपात्रमुत्तानंस्थापयेत् । ततःकुशत्रययवजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहामुकामुकशर्मणां श्राद्धसम्बन्धिनोविश्वेदेवा एतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसिवोनम इतिगन्धादीनुत्सृजेत् । ततो भोजनपात्रासनयोश्चतुर्दिशंजलेन चतुष्कोणमडलंकृत्वा अपसव्येन मोदकादिकमादाय तिलघृतव्यञ्जनयुतमन्नम् ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनम इतिदक्षिणमुखउत्सृजेत् ॥ ततः सव्यंकृत्वा ताम्रपात्रादिकंगृहीत्वा तेनान्नमादायमनाक्स्थित्वा देवान्ध्यायन्पात्रेपरिविष्यात् । व्यञ्जनानिघृतंजलंचतत्रोपनीयान्नोपरिमधुदत्त्वा ॐ मधुव्वाताइतिऋचा ॐ मधुमधुमध्विति मन्त्रैरन्नमभिमन्त्रयेत् । ततःऋजुहस्ताभ्यामन्नपात्रमालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वाहा ॐ इदंविष्णुर्व्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपा ँ सुरेइतिचपठित्वा ॐ कृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयमिति पठित्वा ॐ इदमन्नमित्यन्ने ॐ इमाआपइतिजले ॐ इदमाज्यमितिघृते ॐ इदंहविरितिपुनरन्नेदक्षिणकरांगुष्ठमावे

श्य ॐ यवोसीत्यन्नोपरियवान्निक्षिप्यकुशत्रययवजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुक
प्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां श्राद्ध
सम्बन्धिनोविश्वेदेवाएतद्वोन्नंसोपकरणं नमइत्यन्नमुत्सृजेत् । एवंदेवकाण्डंनिर्वर्त्य हस्तौपादौप्रक्षा
ल्य कुशवदुदकादिकंपुनर्गृहीत्वा प्रेतश्राद्धदेशमागत्योपविश्यअपसव्यादिकृत्वा दक्षिणाभिमुखो
मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धेइदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठ
तामितिपित्रे आसनं मोटकरूपं तिलजलप्रोक्षितमुत्सृजेत । पुनर्मोटकादिकमादाय ॐ अद्या
मुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्निदमासनंते
स्वधा इतिस्थानत्रयेक्लृप्तासनेषु सर्वपश्चिमस्थानस्थितमासनंपितामहायोत्सृजत् । पुनर्मोटकादी
न्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रप्रपितामहा
मुकशर्मन्निदमासनंतेस्वधा इतिमध्यममासनं प्रपितामहायोत्सृजेत । पुनर्मोटकादिकमादाय
ॐ अद्यामुकगोत्रपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकश

र्मन्निदमासनंतेस्वधेतिसर्वपूर्वमासनंवृद्धप्रपितामहायोत्सृजेत् । ततः पितामहादीनुद्दिश्य ॐ पितॄ
नहमावाहयिष्यइत्युक्त्वा ॐ उशन्तस्त्वानिधीमहि उशन्तःसमिधीमहि ॥ उशन्नुशतऽआवहपितॄन्ह
विषेऽअत्तवे इतिपितामहादीनावाह्य ॐ अपहताइत्यादिउभयत्र श्राद्धस्थानेतिलान्विकीर्य्य ॐ
आयन्तुनः पितरइत्यादिमन्त्रंजपेत् । ततोऽर्घपात्रचतुष्टयेऽनखच्छिन्नं दक्षिणाग्रं पवित्रंप्रत्येकंधृत्वा
ॐ शन्नोदेवीरितिप्रत्येकंजलंक्षिप्त्वाॐ तिलोसीतिस्वाहान्तेनमन्त्रेण प्रत्येकंतेष्वेवतिलान्प्रक्षिप्यगन्धपु
ष्पेतेष्वेवस्तूष्णींप्रक्षिप्य प्रेतार्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रपात्रंब्राह्मणकरेउत्तराग्रंधृत्वा तदुपरिकिंचि
ज्जलान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्याआपइतिपठित्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतस
पिण्डीकरणश्राद्धे एषहस्तार्घस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपात्रब्राह्मणहस्तेपवित्रोपरि अर्घ्यजलंदद
दुत्सृजेत् । अवशिष्टजलसहितार्घ्यपात्रं ब्राह्मणाग्रेनिदध्यात् । पितामहार्घपात्रं वामहस्तेकृत्वा
पवित्रंभोजनपात्रेधृत्वा तदुपरिजलान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्या इत्यादिपठित्वा मोटकादीन्यादाय ॐ
अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रपितामहामुकशर्म्मन्नेषतेह

स्तार्घ्यः स्वधेतिपूर्ववदर्घ्यंदद्यात् । अवशिष्टजलयुतमर्घ्यपात्रमग्रेधारयेत् । ततःप्रपितामहार्घ्यपात्रंवा
महस्तेकृत्वा पवित्रंभोजनपात्रेधृत्वा तदुपरिजलान्तरंदत्त्वाॐयादिव्याइत्यादिपठित्वामोदकादीन्या
दाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्रप्रपितामहामुकश
र्मन्नेषतेहस्तार्घ्यः स्वधेत्यर्घ्यंददत्पूर्ववदुत्सृजेत् । तदर्घ्यपात्रमवशिष्टजलयुतमग्रेस्थापयेत्। तृतीयार्घ्य
पात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रंभोजनपात्रेधृत्वा तदुपरिजलान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्याइतिपठित्वामोदकादी
न्यादायॐअद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहा
मुकशर्मन्नेषतेहस्तार्घ्यः स्वधेतिपूर्ववदर्घ्यमुत्सृजेत्। अवशिष्टजलयुतार्घ्यपात्रमग्रेस्थापयेत् । ततःसव्यं
कृत्वाआचम्यअपसव्यंकृत्वा पुटकत्रयमग्रेधृत्वा प्रेतार्घ्यपात्रंगृहीत्वा ॐ येसमानाःसुमनसःपितरो
यमराज्ये॥तेषांलोकःस्वधानमोयज्ञोदेवेषुकल्पताम् ॥ येसमानाःसुमनसोजीवाजीवेषुमामकाः ॥
तेषा ँश्रीर्मयिकल्पतामस्मिंल्लोकेशतꣳसमाः इतिमन्त्राभ्यांप्रेतार्घपात्रस्थजलतृतीयभागंपुटकान्त
रेधृत्वापुनरपिमन्त्रद्वयंपठित्वाऽपरतृतीयभागंपुटकान्तरेधृत्वा प्रेतार्घ्यपात्रस्यतृतीयभागजलंपुटका

न्तरे धृत्वा तूष्णीं प्रथमपुटकस्थविभक्तजलतृतीयभागंप्रेतार्घ्यपात्रेकृत्वापवित्रपुष्पसहितंप्रेतार्घ्यपात्रमादाय येसमाना इतिमन्त्रद्वयेनप्रेतार्घ्यपात्रस्थतृतीयभागजलंपितामहार्घ्यपात्रस्थजलेनमेलयेत् । एवमपरपुटकस्थितार्घ्यतृतीयभागद्वयं क्रमेण प्रत्येकंप्रेतार्घ्यपात्रेकृत्वा प्रत्येकंमन्त्रद्वयंपठित्वा प्रपितामहार्घ्यपात्रस्थजलं वृद्धप्रपितामहार्घ्यपात्रस्थजलेनमेलयेत् । ततःप्रेतार्घ्यपात्रंब्राह्मणवामपार्श्वे पित्रेस्थानमसीतिन्युब्जंकृत्वास्थापयेत् । वृद्धप्रपितामहार्घ्यपात्रस्थजलादिकं प्रपितामहार्घ्यपात्रेकृत्वा तत्सर्वंपितामहार्घ्यपात्रेकृत्वा पितामहार्घ्यपात्रमुत्तानंप्रपितामहार्घ्यपात्रोपरिधृत्वातद्द्वयमुत्तानंवृद्धप्रपितामहार्घ्यपात्रोपरिधृत्वा पात्रत्रयमेकदैवपितामहासनवामपार्श्वे पितृभ्यःस्थानमसीतिन्युब्जंकृत्वास्थापयेत् । एवंस्थापितमर्घ्यपात्रचतुष्टयंदक्षिणादानपर्यन्तंनचालयेत् । ततोमोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धे एतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसिते मयादीयन्ते तवोपतिष्ठन्तामितिपित्रेगन्धादीनिदद्यात् । पुनः मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्नेतानिगन्धपुष्पधूप

दीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसितेस्वधेतिपितामहायगन्धादीन्युत्सृजेत् । एवंप्रपितामहायवृद्धप्रपितामहायचगन्धादीन्युत्सृजेद्यथाक्रमेण । ततः पितृब्राह्मणहस्तेस्वहस्तेन एषगन्धइतिचन्दनंनिवेदयेत् । ॐ सुगन्धाइतितेनोक्ते ॐ एतानिपुष्पाणीतिनिवेदयेत् । ॐ सुपुष्पाणीतितेनोक्ते ॐ एषधूपइतिनिवेदयेत् । ॐ सुधूपइतितेनोक्ते ॐ एषदीपइतिदीपंनिवेदयेत् । सुदीपइतितेनोक्ते ॐ इमेयज्ञोपवीते इति यज्ञोपवीते निवेदयेत् । ॐ सुयज्ञोपवीतेइतितेनोक्ते ॐ एतानिवासांसीतिनिवेदिते ॐ सुवासांसीतितेनोक्ते ब्राह्मणायप्रतिपादयेत् । पुष्पाणिशिखातिरिक्तदेशेनधारयेत् । ततःपात्रब्राह्मणचतुर्दिशं चतुष्कोणंमण्डलंजलेनकुर्यात् । अपरंपितामहादित्रिकेचतुष्कोणंमडलंकुर्यात् । ततः सव्यंकृत्वा प्राङ्मुखउपविश्य पातितदक्षिणजानुस्ताम्रपात्रादौव्यञ्जनक्षारवर्जितंसघृतमन्नंकृत्वा पुटकादिस्थजलहस्तेन ॐ अग्नयेकव्यवाहनायस्वाहा ॐ सोमायपितृमतेस्वाहा इत्याहुतिद्वयंतदन्नंचजुहुयात् । ततः अपसव्यंकृत्वाऽवशिष्टमन्नंपितामहादिपात्रेकिंचित्किंचिद्दद्यात् । पिण्डार्थंचावशेषयेत् । ततोहस्ता

१ पितृपात्रेषु वर्तुलं मण्डलं कुर्वन्ति । परंतु पितामहादिषु त्रिचतुष्कोणमण्डलकरणेऽत्राऽऽशयं पारिपाटीज्ञा विद्वांस एव विदांकुर्वन्तु ।

भ्यांताम्रपात्रमादाय तेनान्नंगृहीत्वाप्रेतपात्रेध्यायन्परिविष्यात् । पृथक्पुटकादिस्थितानिघृतजलव्य
ञ्जनानिचोपनयेत् । ततस्तेनैवचक्रमेणपितामहादिपात्रत्रये प्रत्येकमन्नादिपरिवेषणंकुर्यात् । ततः प्रेत
पात्रादिस्थितान्नेषुप्रत्येकंमधुदद्यात् । ततः प्रत्येकमभिमन्त्रयेत् । ॐ मधुव्वाताऋतायतेमधुक्षरन्ति
सिन्धवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवꣳ रजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपि
ता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्म्मधुमाꣳ अस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावोभवन्तुनः ॥ मधुमधुमध्वितिमन्त्रैः ।
ततः प्रेतान्नपात्रंन्यस्ताभ्यांन्युब्जाभ्यांहस्ताभ्यामालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽ
अमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वाहा ॐ इदंविष्णुर्व्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरे इतिजपित्वा
ॐ कृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयमित्युक्त्वा पात्रब्राह्मणस्यदक्षिणहस्तांगुष्ठंगृहीत्वा ॐ इदमन्नं ॐ
इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐ इदंहविरितिक्रमेणान्नजलघृतादिषुतन्निवेश्य ॐ अपहताइत्यन्नो
परिप्रचुरतिलान्प्रक्षिप्य मोदकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत सपिण्डीकरणनिमित्त
कश्राद्धेइदमन्नंसोपकरणंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपित्रेऽन्नमुत्सृजेत् । अनेनैवक्रमेणपितामहान्न

पात्रमालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रमित्यादिपठित्वाॐ इदमन्नमित्यादिनास्वदक्षिणहस्तांगुष्ठनिवेशनं कृत्वा ॐ अपहताइत्यादिनातिलानन्नेविकीर्य्य मोदकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रपितामहामुकशर्म्मन्नेतत्तेऽन्नंसोपकरणं स्वधेतिपितामहायान्नमुत्सृजेत् । ततः प्रपितामहान्नपात्रमालभ्यपूर्ववत् । ॐ पृथिवीतेपात्रमित्यादिकंसर्वं कृत्वामोदकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्तेऽन्नंसोपकरणंस्वधेतिप्रपितामहायान्नमुत्सृजेत् । ततो वृद्धप्रपितामहान्नपात्रमालभ्य पूर्ववत् । ॐ पृथिवीतेपात्रमित्यादिकंसर्वंकृत्वामोदकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्तेऽन्नंसोपकरणंस्वधेतिवृद्धप्रपितामहायान्नमुत्सृजेत् ततः ॐभवान्प्राशयत्विति पात्रब्राह्मणायजलचुलुकंदत्त्वा सप्रणवव्याहृतिकांगायत्रीं ॐ मधुव्वाताइत्यादिऋचम् ॐमधुमधुमध्विति जपित्वा ॐ अन्नहीनमित्यादिचपठित्वा ॐ यथासुखंजुषस्वेतिपात्रब्राह्मणंप्रतिब्रूयात्।सच ॐकारपूर्वं वामेनपाणिनापात्रमत्य

जनूचुलुकंगृहीत्वा भुञ्जीत । हासक्रोधत्वरादिकंनकुर्यात् । व्यञ्जनार्थंहस्तादिनापिसञ्ज्ञांनकुर्यात् । श्रा
द्धकर्तादर्भेष्वासीनः सप्रणवव्याहृतिकांगायत्रीम् ॐमधुव्वाताइत्यादिऋचम् ॐ मधुमधुमध्वितिचजपे
त् । गायत्रींब्राह्मणमनुश्रावयेत् । कृणुष्वपाजइत्यादीन्रक्षोघ्नान्मन्त्रान्पठित्वाभूमिंतिलैरास्तीर्य्य श्राद्धीय
ब्राह्मणंपितृरूपतयाध्यात्वा ॐ उदीरतामित्यादिपितृमन्त्रान् ॐ सहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तम् ॐ
आशुः शिशानइत्यादिकमप्रतिरथमन्यानिचशिवसंकल्पप्रभृतीनिपवित्राणि ऋग्यजुस्सामानिरुचि
स्तवप्रभृतीनिचयथाशक्तिजपेत् । ॐ नमस्तुभ्यंविरूपाक्षइतिश्लोकमपिपठेत् । वीणाध्वनिभिर्ब्राह्मणंह
र्षयनव्यञ्जनगुणान् इदमन्नमित्यादिक्रमेणकीर्तयन् यत्रेच्छोपलभ्यतेतस्यतत्तदुपनयन् मन्दंमन्दंभोज
येत् । ततस्तृप्तंब्राह्मणंज्ञात्वा पितामहपात्रसन्निधावास्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयांभूमिंप्रोक्ष्यसर्वप्रकारकम
न्नमादाय सतिलघृतंजलेनाप्लाव्य ॐ अग्निदग्धाश्च येजीवायेप्यदग्धाः कुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतृप्यन्तु
तृप्तायान्तुपरांगतिमित्यास्तृतकुशोपरितदन्नंविकिरेत् । ततः सव्यंकृत्वाचामेत् । हरिंस्मृत्वा अपसव्येनपा
त्रब्राह्मणाय ॐ इदंतेप्रत्यापोशनमितिजलगण्डूषंदत्त्वा ॐ स्वदितमितिपृष्ट्वा ॐ सुस्वदितमितितेनोक्ते

ॐ पिण्डमहंकरिष्येइतिपृच्छेत् । ॐ कुरुष्वेत्यनुज्ञातः पात्रब्राह्मणायाचमनार्थंपात्रंदापयेत् ।
ततःप्रेतपिण्डदानार्थमेकामपरांपितामहादित्रिकपिण्डदानार्थमेकहस्तमितां चतुरस्रांचतुरंगुलोच्छ्रितां
दक्षिणप्लवांपिण्डिकांनिर्मायतन्मध्येवामेनपाणिनादर्भपिञ्जूलींगृहीत्वा । दक्षिणहस्तेनकृत्वा तन्मू
लेनसव्योपगृहीतदक्षिणपाणिना ॐ अपहताइत्यादिपठित्वादक्षिणाग्रांरेखां प्रादेशप्रमाणांसकृदु
ल्लिख्यदर्भपिञ्जूलीमुत्तरस्यांदिशिक्षिपेत् । एवमेवापरपिण्डिकायामप्येकांरेखांकुर्य्यात् । ततः
पूर्वपिण्डिकारेखोपरि ॐ येरूपाणिप्रतिमुञ्चमानाऽअसुराःसन्तः स्वधयाचरन्ति ॥ परापुरो
निपुरोयेभरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान्प्रणुदात्यस्मादिति मन्त्रेणाङ्गारंभ्रामयित्वादक्षिणतः क्षिपेत् । एवमे
वापररेखायामङ्गारंभ्रामयेत् । ततउभयत्ररेखायामुपमूलसकृल्लूनान्दक्षिणाग्रान्कुशान्स्तृणुयात् ।
ततः सव्यंकृत्वा ॐ देवताभ्यइतित्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वा पुटकचतुष्टयेजलतिलगन्धपुष्पाणि
क्षिप्त्वाएकंपुटकंवामहस्तेकृत्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धे
पिण्डस्थानेत्रावनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपूर्वपिंडिकायांछिन्नमूलोपरिअवनेजनंदद्यात् ।

ततोऽपरं पुटकं वामहस्ते कृत्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धपिण्डस्थानेऽमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्नत्राऽवनेनिक्ष्वतेस्वधेतिद्वितीयपिण्डिकायामास्तृतकुशमूलसन्निधानेपितामहायावनेजनजलंदद्यात् । ततोऽपरपुटकंवामहस्तेकृत्वा दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिण्डस्थानेऽमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मन्नत्राऽवनेनिक्ष्वतेस्वधेत्यास्तृतकुशमध्येप्रपितामहायावनेजनजलंदद्यात्। ततोऽपरंपुटकंवामहस्तेकृत्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेपिण्डस्थानेऽमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नत्राऽवनेनिक्ष्वतेस्वधेत्यास्तृतकुशाग्रे वृद्धप्रपितामहायावनेजनजलंदद्यात् ॥ ततःसर्वव्यञ्जनतिलजलमध्वाज्यसहितान्नेनप्रेतपिण्डंसर्वव्यञ्जनतिलजलमध्वाज्यहुतशेषान्नेनपिण्डत्रयंचनिर्माय चतुरःपिण्डान्मधुघृताभ्यामभिघार्यप्रथमं प्रेतपिण्डंदक्षिणहस्तेनमोटकतिलजलानिचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत सपिण्डीकरण श्राद्धेएषपिण्डस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति । पूर्वपिण्डिकायांकुशोपरिपित्रेपिण्डंदद्यात् । ततोऽप

रपिण्डंमोटकादीनिचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुक गोत्रपितामहामुकशर्मन्नेषपिण्डस्तेस्वधेतिद्वितीयपिण्डिकायां प्रथमावनेजनस्थाने पितामहायपिण्डं दद्यात् । पुनर्मोटकादीनिपिण्डंचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तक श्राद्धेऽमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मन्नेषतेपिण्डः स्वधेतिप्रपितामहायाऽपरावनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् । पुनर्मोटकादीनिपिण्डंचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमु कगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेषतेपिण्डःस्वधेतिवृद्धप्रपितामहायाऽपरावनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् ॥ ततःपितामहादिपिण्डास्तरणकुशमूले ॐ लेपभागभुजस्तृप्यन्त्वितिकरंप्रोक्ष्य सव्यंकृत्वाचम्यहरिं स्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पितरमुद्दिश्य ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृ षायस्वेतिपठित्वोत्तराभिमुखोभूत्वाश्वासंनियम्य भास्वरमूर्तिंपितरंध्यायन् मुखंदक्षिणांदिशंप्रत्याव र्तयन् अमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषतेतिपठेत् । पितामहादीनुद्दिश्यदक्षिणामुखः । अत्रपि तरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वमितिपठेत् । उत्तराभिमुखोभूत्वाश्वासंनियम्यतुष्टान्भास्वरमूर्तीन्

पितामहादीन्ध्यायन्मुखंदक्षिणांदिशंप्रत्यांवर्तयन् ॐ अमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषतेतिप ठेत् । ततः प्रत्यवनेजनपात्रंवामहस्तेकृत्वामोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत सपिण्डीकरणश्राद्धेपिण्डेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्व तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपित्रेप्रत्यवनेजनंदत्त्वापितामहावनेजनपात्रंवामहस्तेकृत्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेपिण्डेऽमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्नत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेस्वधेतिपितामहायप्रत्यवनेजनजलंदद्यात् । प्रपितामहावनेजनपात्रंगृहीत्वामोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेततस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेपिण्डेऽमुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्मन्नत्रप्रत्यवनेनिक्ष्व तेस्वधेति प्रपितामहायप्रत्यवनेजनंदद्यात् । ततोऽवशिष्टंपुटकमादायमोटकादीनिचादायॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धपिण्डेऽमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वते स्वधेतिवृद्धप्रपितामहायप्रत्यवनेजनंदद्यात् । ततोनीवींविस्रस्य सव्यंकृत्वाचम्यहरिंस्मृत्वा अपसव्यंकृत्वा वामेनपाणिनाधृतंसूत्रंदक्षिणेनादाय ॐ एतत्तेपितर्वासइत्युभाभ्यांहस्ताभ्यां पितृपिण्डो

परिसूत्रंधारयेत् । पूर्ववत्पुनः सूत्रमादाय ॐ नमोवः पितरोरसायनमोवः पितरःशोषायनमोवः
पितरोजीवायनमोवःपितरःस्वधायै नमोवःपितरोघोराय नमोवः पितरोमन्यवेनमोवः पितरःपितरो
नमोवोगृहान्नः पितरोदत्तसतोवः पितरोदेष्म ॥ ॐ एतद्वः पितरो वासइतिमन्त्रं पठित्वा प्रत्येकंपि
ण्डोपरिसूत्रंधारयेत् ॥ ततो मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रामुकपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणनि
मित्तकश्राद्धेपिण्डेऽमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्तेवासः स्वधेतिसूत्रंपितामहायोत्सृजेत् । मोटकादी
न्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेपिण्डेऽमुकगोत्रवृद्धप्रपिता
महामुकशर्म्मन्नेतत्तेवासः स्वधेतिवृद्धप्रपितामहायसूत्रमुत्सृजेत् । ततःप्रत्येकंपितृपिण्डादिषुगन्धपु
ष्पधूपदीपताम्बूलानिदद्यात् । ततःपिण्डसमीपेतत्तत्पिण्डशेषान्नंविकिरेत् । ततः पिण्डेषुसूत्रादिक
मपनीयहस्तद्वयेनसुवर्णरजतकुशानादाय ॐ येसमानाइत्यादिमन्त्रद्वयंपठित्वा प्रेतपिण्डं त्रिधावि
भजेत् । द्विवारंमन्त्रपाठः । ततःप्रथमपिण्डभागमादाय ॐयेसमानाःसुमनसःपितरोयमराज्ये ॥ तेषां
लोकःस्वधानमोयज्ञोदेवेषुकल्पताम् ॥ येसमानाः सुमनसोजीवाजीवेषुमामकाः ॥ तेषा ँ श्रीर्मयिक

ल्पतामस्मिँल्लोकेशतꣳसमाः इतिमन्त्रद्वयेनपितामहपिण्डेनियोजयेत् । एवंद्वितीयपिण्डभागमादाय मन्त्रद्वयेनप्रपितामहपिण्डेनियोजयेत्। एवंतृतीयपिण्डभागमादाय मन्त्रद्वयेन वृद्धप्रपितामहपिण्डेनियोजयेत् । ततः प्रेतभागेनसह पिण्डत्रयं प्रत्येकमेकीकृत्य समंवर्तुलंकुर्य्यात् । ततः प्रेतपूर्वकंपितामहादीनुद्दिश्य पिण्डत्रयेऽर्घ्यपुष्पधूपदीपनैवेद्यताम्बूलानिदद्यात् । ततः सव्येनदेवान्नपात्रे ॐ शिवा आपःसन्तु इतिजलंदत्त्वा अपसव्येनपितृब्राह्मणहस्तेपूर्वमन्त्रेणजलंदद्यात् । ॐ सन्त्वितिप्रतिवचनम्। ततः पितामहाद्यन्नपात्रेषुप्रत्येकंजलं दद्यात् । अनेनैवक्रमेण ॐ सौमनस्यमस्त्वितिदेवान्नपात्रेपुष्पम् । ततोऽपसव्येनपितृब्राह्मणहस्तेअनेनैवमन्त्रेणपुष्पम् । ततः पितामहाद्यन्नपात्रत्रिकेऽनेनैवमन्त्रेण प्रत्येकंपुष्पंदद्यात् । ततःसव्येनाक्षतंचारिष्टमस्त्वितिदेवान्नपात्रेतण्डुलप्रक्षेपः । ततोऽपसव्येन प्रेतश्राद्धपात्रब्राह्मणहस्ते ॐ अक्षतंचारिष्टमस्त्वितितण्डुलप्रक्षेपः । ततः ॐ अस्त्वितिब्राह्मणप्रतिवचनम् । पितामहाद्यन्नपात्रत्रिकेपिप्रत्येकम् । ॐ अक्षतंचारिष्टमस्त्वितितण्डुलप्रक्षेपःततोमोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्यपितामहस्या

मुकशर्मणोदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्त्वितिपितामहायाक्षय्योदकंदद्यात् । पुनर्मोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्यप्रपितामहस्यामुकशर्मणोदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्त्वितिप्रपितामहायाक्षय्योदकंदद्यात् । एवंवृद्धप्रपितामहायाक्षय्योदकंदद्यात् । ततःसव्यं कृत्वा कृताञ्जलिस्तन्मनाःसुमना दक्षिणांदिशंपश्यन्ॐअघोराःपितरःसन्त्वितिपितामहादिपिण्डत्रयोपरिपूर्वाग्रांजलधारांदद्यात् । ॐ सन्त्वितिब्राह्मणप्रतिवचनम् । अत्रवारिधारादानमाचारात् । अन्यथानुपाठमात्रम् । ततःप्राङ्मुखोगोत्रंनोवर्द्धतामितिपठेत् ॐ वर्द्धतामितिप्रतिवचनम् । दातारोनोभिवर्द्धन्तांवेदाःसंततिरेवच ॥ श्रद्धाचनो माव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु ॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनः सन्तुमाचयाचिष्मकंचन । एताःसत्याआशिषःसन्त्वितियाचेत् । ॐसन्त्वितिप्रतिवचनम् । ततोऽपसव्यंकृत्वापिण्डोपरिसपवित्रंकुशत्रयं दक्षिणाग्रमास्तीर्य ॐ नमोवाचयिष्ये इतिब्राह्मणंब्रूयात् । ॐवाच्यतामित्यनुज्ञातः ॐपित्रेनमउच्यतामितिब्राह्मणंब्रूयात् ॐ अस्तुनमः इतिब्राह्मणोवदेत् । ततोवामहस्तोद्धृतंजलपात्रंदक्षिणेनादाय ॐऊर्ज्जं

वहन्तीरमृतंघृतंपयःकीलालंपरिस्रुतं स्वधास्थतर्प्पयतमेपितॄनितिपित्रादीनुद्दिश्यसपवित्रकुशोपरि द
क्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् । ततोनम्रीभूयपिण्डानाघ्रायोत्थापयेत् । पिण्डाधारकुशानुल्मुकंच वह्नौप्रक्षि
पेत् । सव्येनदेवार्घ्यपात्रंसंचाल्यअपसव्येनपित्राद्यर्घ्यपात्राण्युत्तानीकृत्य दक्षिणांदद्यात्। ततः सव्ये
नकुशत्रययवजलदक्षिणाद्रव्याण्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्त
कश्राद्धेऽमुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहानाममुकशर्मणां श्राद्धसंबन्धिनांविश्वेषांदेवानां कृ
तैतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदैवत्यं यथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांचदातुमहमुत्सृजेइति
प्राङ्मुखउत्सृजेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखोमोटकतिलजलान्यादायदक्षिणांचादाय ॐ अ
द्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य कृतैतत्सपिण्डीकरणनिमितकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यम
मुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदक्षिणांचपितृब्राह्मणकरेदद्यात् ॐ स्व
स्तीतिप्रतिवचनम् । पुनस्तथैवदक्षिणाद्रव्यादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यकृतस
पिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुकगोत्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यं यथा

नामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणांचदातुमहमुत्सृजे इतिपितामहश्राद्धदक्षिणांचदद्यात् । पुनर्दक्षिणा द्रव्यादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धेकृतैतदमुकगो त्रप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यंयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणां च दातुम हमुत्सृजे इतिप्रपितामहश्राद्धदक्षिणांचदद्यात् । पुनर्दक्षिणाद्रव्यादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपि तुरमुकप्रेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतंचन्द्रदैवत्यंयथानामगोत्रायब्राह्मणाय दक्षिणांचदातुमहमुत्सृजे इति वृद्धप्रपितामहश्राद्धदक्षिणांच दद्यात् । ततः सव्यंकृत्वा ॐ विश्वेदेवाः प्रीयन्तामितिदेवविसर्जनंकृत्वा अपसव्यं कृत्वा पितृश्राद्ध ब्राह्मणम् ॐ निरोंकारं स्वस्तिब्रूहीतिवदेत् । स्वस्तीतितेनोक्तेस्वस्त्यस्तुइतिपितृब्राह्मणंविसृज्य गृहीत पितृब्राह्मणाङ्गुष्ठोपगृहीतोदकपात्रोबहिर्निमन्त्रणस्थानमागत्यब्राह्मणंस्थापयित्वा ॐ आमावाजस्यप्रस वोजगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे॥ आमागन्तांपितरामातराचामासोमोअमृतत्वेनगम्यादितिप्रदक्षि णीकुर्वन् पूर्ववदुदकधारयात्रिर्वेष्टयेत् । ततःप्रणम्याष्टौपादाननुव्रज्य प्रदक्षिणीकृत्याभिवादयेत् ।

ततःसव्यंकृत्वा ॐदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् । ततोगृहंप्रविश्य सव्यापसव्याभ्यांदेवपितृश्राद्धदीपान्पाणि
भ्यांनिर्वापयेत् । ततःसव्येनपाणिपादप्रक्षालनमाचमनंचकुर्यात् । ततःॐप्रमादादित्यादिपठित्वा एत
त्फलकामोविष्णुंस्मरेत् ।अपरश्राद्धचतुष्टयद्रव्यप्रतिपत्तिंब्राह्मणायकुर्यात् । पिण्डाञ्जलेप्रतिपादयेत् ।
उच्छिष्टमार्जनंकुर्यात् । वैश्वदेवबल्यनन्तरंदशप्रभृतिश्रोत्रियान्यथाशक्तिभोजयेत् । ज्ञातिभिर्मिलित्वा
सहभुञ्ज्यात् ॥ इतिश्राद्धविवेकेसपिण्डनपद्धतिः ॥ सपिण्डीकरणकालव्यवस्था ॥ वत्सराभ्यन्तरे
चैतानिषोडशश्राद्धानिकेनचिद्विस्मरणादिनानकृतानि तेनकृष्णैकादश्यांतन्मृताहेवाषोडशश्राद्धानि
कर्तव्यानीतिमिताक्षराश्राद्धपल्लवयोर्लिखितम् । युक्तंचैतत्॥एकोद्दिष्टरूपश्राद्धस्यकृष्णैकादश्यांविधा
नात् एषांचैकोद्दिष्टरूपत्वात् । अथचाधिकारिणि कृतषोडशश्राद्धसंकल्पे सपिण्डनमकृत्वाविपन्ने
कनिष्ठेनावशिष्टश्राद्धानिकार्याणीतिश्राद्धप्रदीपः । एषुसर्वेषुप्रेतश्राद्धादिषुशेषान्नभोजनंनकर्तव्यम् ।
यदाहदेवलः। एकोद्दिष्टस्यशेषंतुब्राह्मणायसमुत्सृजेत् । ततःपरंतुभुञ्जीतस्वयंमङ्गलभोजनम् ॥ अस्या
र्थः । प्रेतश्राद्धार्थंयत्किंचित्साधितमोदनादितत्सर्वंब्राह्मणायैव प्रतिपादयेत् नोद्धारयेत् । स्वयंमङ्गल

भोजनंकुर्य्यात् । पृथक्पाकसाधितान्नभोजनंकुर्य्यात् । पृथक्पाकस्यमङ्गलस्वरूपत्वात् । सपिण्ड
नेपितामहादिश्राद्धशेषान्नस्यैवपाकसाधितत्वात्प्रेतश्राद्धशेषान्नत्वादेवत्यागः । सपिण्डनानन्तरंवर्ष
द्वयंयावत् श्राद्धदत्तशेषान्नस्यापिभोजनंनकर्तव्यम् ॥ तथाचश्राद्धान्नभोजननिषेधेशातातपः—नव
श्राद्धंग्रामयाजकान्नंसग्रहभोजनम् ॥ नारीणांप्रथमेगर्भेभुक्त्वाचान्द्रायणंचरेत् ॥ चान्द्रायणंनवश्रा
द्धेपराकोमासिकेततः ॥ मासत्रयेतिकृच्छ्रःस्यात्षाण्मासेकृच्छ्रएवहि ॥ आब्दिकेकृच्छ्रपादः स्यादे
काहः पुनराब्दिके ॥ अतऊर्द्ध्वंनदोषः स्याच्छंखस्यवचनंयथा ॥ अत्रनवश्राद्धमेकादशाहश्राद्धम् ।
ग्रामयाजकान्नंप्रसिद्धमेव । सग्रहभोजनं चन्द्रसूर्ययोरुपरागकालेभोजनम् । नारीणांप्रथमगर्भसंस्का
रभोजनम् । आब्दिकेप्रथमसांवत्सरिके पुनराब्दिके द्वितीयसांवत्सरिके तदुपकरणवस्त्रादिग्रहणंवर्षद्व
येपिकुर्वन्तीतिसदाचारः । स्त्रीशूद्रकर्तृकेऽस्मिञ्श्राद्धेस्वधापदस्थानेनमःपदप्रयोगःकर्तव्यः । स्त्रियाः
सपिण्डने जीवतिपत्यौश्वश्र्वादिभिः सपिण्डनंकार्यम् । मृतेपत्यौपतिश्वशुरादिभिः सहमेलनंकार्यम् ।
पतिपुत्ररहितायाः सपिण्डनमेवनिषिद्धम् । तथाच मार्कण्डेयपुराणं—सपिण्डीकरणंतासांपुत्राभावेन

विद्यते । अत्रपुत्राभावइत्युपलक्षणंपतिपुत्राभावेइत्यस्येतिद्रष्टव्यम् । पतिकर्तृकस्यस्त्रीसपिण्डनस्यवि
धानात् । एवंसपत्नीपुत्रेविद्यमानेस्त्रियाः सपिण्डनंभवति । बह्वीनामेकपत्नीनांयद्येकापुत्रिणीभवेत्॥
सर्वास्तेनैवपुत्रेणपुत्रिण्योमनुरब्रवीत् इतिसपत्नीपुत्रवत्याः पुत्रिणीत्वातिदेशेनापुत्रत्वाभावात् । एवं
त्रैवर्णिकजातस्य शूद्रस्यसपिण्डनंनिषिद्धम् । नीयतेतुसपिण्डत्वंयेषांशूद्रकुलोद्भवे ॥ सर्वेशूद्रत्वमाया
न्तियदिस्वर्गजितोपिते इतिशङ्खलिखितवाक्यात् । यत्रचसपिण्डनंनिषिद्धं तत्रब्रह्मपुराणोक्तषोडश
श्राद्धैःप्रेतत्वविमुक्तिः । तथाचब्रह्मपुराणे—नृणांतुत्यक्तदेहानांश्राद्धं षोडशसंख्यया॥ चतुर्थेपञ्चमेचैवन
वमैकादशेतथा ॥ ततोद्वादशभिर्मासैः श्राद्धंद्वादशसंख्यया॥ कर्त्तव्यंशुचिभिस्तेषांततोविप्रांश्चभोजये
दिति । अत्रच मृतकार्येषुमरणदिनावधिकदिनमासादिगणनाच्चतुर्थदिनादित्वंमरणदिनावधिकमेवज्ञे
यम् तथाचाशौचाभ्यन्तरेपि चतुर्थदिनादिषुश्राद्धंकर्तव्यम् । अत्रचवर्षंयावत्सपिण्डनकालेषुनिषिद्धन
क्षत्रसंभवेनिषिद्धनक्षत्रेसपिण्डननिषेधात्तत्रापिब्रह्मपुराणीयषोडशश्राद्धानिकर्तव्यानीतिबहुषुनिबन्धे
षुलिखितम् । लोकास्तुनिषिद्धनक्षत्रेपिसपिण्डीकरणेपित्रादिगतकुलेदोषाभावात्स्वमात्रगतानिष्टसंभ

वान्नक्षत्रानुरोधंनाचरन्ति॥ अवीरायाः सपिण्डकर्तृकषोडशश्राद्धविधिर्लिख्यते । तत्रसपिण्डेनाशौचा भ्यन्तरएवचतुर्थदिनेश्राद्धंकर्तव्यम् ॥ तत्रप्रथमतोऽस्थिसञ्चयनिमित्तकमेकोद्दिष्टंकृत्वाऽस्थिसञ्चयेकृते पुनः स्नात्वाश्राद्धंकर्तव्यम् । तत्र मध्याह्नेशुचिराचान्तोयजमानसवर्णेनाहूतंब्राह्मणंस्नातमाचान्तंगो मयोपलिप्तायांमण्डपाद्बहिर्भूमौगोमूत्रेणापसव्यवत्कृतमण्डलायाम् ॐभूम्यैनमः इतित्रिरक्षतपुष्पपूजि तायामास्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयायांतिष्ठन् स्वागमितिपृच्छेत् । सुस्वागतमितितेनोक्तेऽभावप्युपविश तः । ततः पुटकेजलंकृत्वा इदंतेपाद्यमित्यपआनीय पात्रब्राह्मणपादयोर्दद्यात्। ततोऽपसव्यंकृत्वापुष्प चन्दनताम्बूलानिब्राह्मणायदत्त्वा ब्राह्मणंदक्षिणकरेणस्पृष्ट्वा ॐअद्यामुकगोत्रायाः सपिण्डायाअमुकप्रे तायाश्चतुर्थदिनश्राद्धकरणाय भवन्तंब्राह्मणमहमामन्त्रये इत्युक्ते ॐ आमन्त्रितोऽस्मीतिप्रतिवचनम् । ॐ अक्रोधनेनेत्यादिना ॐसर्वायासविनिर्मुक्तेनेत्यादिनाचनियमाञ्श्रावयेत् ।ॐभवितव्यमितितेनोक्ते जलतिलगन्धपुष्पाणिपुटकेकृत्वा ॐ अद्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽमुकप्रेतेचतुर्थदिनश्राद्धे इदं पादार्घ्यंतेम यादीयते तवोपतिष्ठतामितिमोटकादिना पादार्घ्यंदद्यात्। ततआचमनीयजलंनमस्कृत्यजानुनीविस्ता

व्य इदंते आचमनीयमित्याचमनीयंसमर्पयेत्। ततःसव्येनस्वयमाचम्यतमाचमय्याग्रेकृत्वा श्राद्धदेशमागच्छेत्। तत्रप्राङ्मुखउपविशेत्। ॐ सिद्धमितिवदेत्। तत्रासनेऽत्रास्स्वेतिब्राह्मणमङ्गुष्ठेनगृहीत्वा सकुशे आसने उत्तराभिमुखमुपवेशयेत्। पादयोस्तले दक्षिणाग्रंकुशत्रयंदद्यात्। आसनसमीपेतुतिलतैलेनरक्षादीपंस्थापयेत्। ततः ॐअपवित्रइत्यादिपठित्वा ॐ पुण्डरीकाक्षः पुनात्वितिकुशत्रयजलेन सर्वाणि श्राद्धीयद्रव्याणिसिञ्चेत्। ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रायाः सपिण्डायाअमुकप्रेतायाः प्रेतत्वविमुक्तिकामः अद्यादियथाकालंषोडशश्राद्धान्यहंकरिष्ये इतिसंकल्पयेत्। पुनःकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रायाःसपिण्डायाअमुकप्रेतायाः प्रेतत्वविमुक्तिहेतुकषोडशश्राद्धान्तर्गतचतुर्थदिनश्राद्धमहंकरिष्ये इतिवदेत्। ॐ कुरुष्वेतिप्रतिवचनम्। ॐ गायत्रीजपमहंकरिष्ये० ॐ कुरुष्वेतिततप्रतिवचनम्। ततः सप्रणवव्याहृतिगायत्रींत्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यइतित्रिर्जपेत्। ततोऽपसव्यंकृत्वा मोटकादीन्यादाय अद्याऽमुकगोत्रे सपिण्डे अमुकप्रेते चतुर्थदिनश्राद्धे इदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्यासनमुत्सृजेत्। ततः ॐअ

पहताइत्यादिना श्राद्धदेशेऽन्नामावर्तेनतिलान्विकिरेत् । ततआयन्तुनइतिजपेत् । ततोऽर्घ्यपात्रेप
वित्रंकृत्वा ॐ शन्नोदेवीरितिजलं तिलोसीतिस्वाहान्तेनतिलान्क्षिप्त्वातूष्णींगन्धपुष्पेक्षिपेत् । त
तोऽर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रंपात्रब्राह्मणकरेउत्तराग्रंकृत्वातदुपरिउदकान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्या इति
पठित्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽमुकप्रेतेचतुर्थदिनश्राद्धे इदंहस्तार्घ्यंतेमयादी
यते तवोपतिष्ठतामितिविप्रकरेअर्घ्यंजलंददद्युत्सृजेत् । ततस्तदर्घ्यपात्रंपवित्रसहितंब्राह्मणवामपार्श्वे
सपिण्डायैस्थानमसीतिन्युब्जीकरणम् । ततोमोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रेसपिण्डेमुकप्रेतेच
तुर्थदिनश्राद्धेएतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलसिन्दूरवासांसितेमयादीयन्तेतवोपतिष्ठन्तामिति गन्धा
दीनुत्सृजेत् । ततःपात्रस्यचतुर्दिक्षंचतुष्कोणंमण्डलंकुर्यात् । ततः श्राद्धीयान्नव्यञ्जनाग्रभागंगृही
त्वा घृततिलजलसहिततदन्नम् इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनमइतिमोटकादिनादद्यात् । ततःकरा
भ्यांतान्नपात्रमादाय तेनान्नंगृहीत्वा मनाक्स्थित्वा सपिण्डां ध्यात्वा भोजनपात्रेपुरुषतृप्तिक्षमम
न्नंपरिविष्यात् । पुटकान्तरेषुव्यञ्जनानिघृतंजलंचोपनीयअन्नोपरिपुटकादिनाहस्ताभ्यांमधुदद्यात् ।

ॐ मधुव्वाताऋतायते इतिऋचंमधुमधुमध्विति चजपेत् । ततोव्यस्तांनुत्तानपाणिभ्यामन्नपात्रमाल भ्य ॐपृथवी तेपात्रमित्यादिजपित्वा इदंविष्णुरितिपठन्नमृतरूपतयान्नंविचिन्त्य ॐकृष्णकव्यमितिप ठित्वा ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐइदंहविरिति पात्रब्राह्मणदक्षिणहस्तांगुष्ठमन्नजलघृ तादिषुनिवेश्य ॐ अपहताइत्यादिनान्नोपरिबहूंस्तिलान्विकीर्य वामेनपाणिनापात्रमत्यजन् ॐ अ द्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽमुकप्रेतेचतुर्थदिनश्राद्धेइदमन्नंसोपकरणंतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामित्यन्नमुत्सृजे त् । ॐ भवान्प्राश्नात्विति ब्राह्मणायजलगण्डूषंदद्यात् । ततोगायत्रींमधुव्वाताइत्यादिऋचम् ॐ मधुमधुमध्विति चजपित्वा ॐ अन्नहीनमित्यादिपठित्वा ॐ यथासुखं जुषस्वेतिब्राह्मणंब्रूयात् । ब्रा ह्मणो वामेनपाणिनापात्रमत्यजन् ॐ कारपूर्वकं भुञ्जीत । त्वराक्रोधादिकंवर्जयेत् । व्यञ्जनाद्यर्थंहस्ता दिनासंज्ञामपिनकुर्यात् । श्राद्धकर्तादर्भेष्वासीनोगायत्रींमधुव्वातादिकंजपेत् । ब्राह्मणंगायत्रीमनुश्राव येत् । ॐ कृणुष्वपाजइत्यादिरक्षोघ्नमन्त्रान्पठेत् भूमौतिलान्विकीर्य्यब्राह्मणंसपिण्डरूपतयाध्यायेत् । ॐ उदीरतामित्यादिमन्त्रान् ॐ सहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तम् ॐ आशुःशिशानइत्यादिकमप्रतिरथ

सौमनस्यंसदास्तुमे इतिपुष्पाणिदद्यात् । ॐ अस्तुसदातवेतिप्रतिवचनम् । अक्षतंचास्तुमेपुण्यंशा
न्तिःपुष्टिर्धृतिश्चमे ॥ यद्यच्छ्रेयस्करंलोकेतत्तदस्तुसदामम इतितण्डुलान्दद्यात् । ॐ अस्तुसदातवेति
प्रतिवचनम् । अथवाशिवाआपःसन्त्वितिजलम् । सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पम् । अक्षतंचारिष्टमस्त्विति
तण्डुलान्दद्यात् । सन्त्विति ॐ अस्त्वितिप्रतिवचनम् । ततःपुटकादिपात्रेशान्त्युदकंपरिकल्प्य
मेदिनींशिरसाभिवन्द्यइमंमन्त्रंपठेत् । ॐ नमोनमोमेदिनिलोकधात्रिउर्व्यैनमःशैलवराग्र्यधारिणि ।
धरणिकाश्यपिजगत्प्रतिभूतेवसुधेनमोस्तुभुवनैकविधात्रि । नमोस्तुतेसर्वरसप्रतिष्ठेनिवापनावीतिनमो
स्तुतेधरे ॥ ततोमोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्य आद्यश्राद्धेदत्तैतदन्नपाना
दिकमुपतिष्ठतामितिविप्रकरे अक्षय्योदकंदद्यात् । ॐ उपतिष्ठतामितिप्रतिवचनम् । ततःसव्यंकृत्वा
प्राङ्मुखःकृताञ्जलिस्तन्मनाः सुमनाःदक्षिणांदिशंपश्यन् ॐ अघोरःपितास्त्वितिपठेत् । अत्रपूर्वाभि
मुखःपिण्डोपरिजलधारांददातीत्याचारः । ॐअस्त्वितिप्रतिवचनम् ॥ ततःपूर्वाभिमुखःगोत्रंनोवर्धता
मितिवदेत् । ॐ वर्द्धतामितिप्रतिवचनम् । दातारोनोभिवर्द्धन्तांवेदाःसन्ततिरेवच । श्रद्धाचनो

माऽन्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु॥अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनःसन्तुमाचयाचिष्मकं
चन ॥ एताःसत्याआशिषःसन्त्विति आशिषोब्राह्मणंयाचयेत् । सन्त्वितिब्राह्मणप्रतिवचनम् ।
ततोऽपसव्यंकृत्वा सपवित्रकुशत्रयंपिण्डोपरिदक्षिणाग्रंधृत्वानमोवाचयिष्यइतिपृच्छेत् ॥ ॐ वा
च्यतामित्यनुज्ञातः ॐ पित्रेनमउच्यतामितिवदेत् । ॐ अस्तुनमइतिप्रतिवचनम् । ततः
पुटकादिस्थितंजलंगृहीत्वा ॐ ऊर्जंवहन्तीरमृतंघृतंपयःकीलालंपरिस्रुतंस्वधास्थतर्प्पयतमेपितरमि
तिदक्षिणाग्रांजलधारांसपवित्रकुशोपरिदद्यात् । ततोनम्रीभूयपिण्डमाघ्रायोत्थापयेत् । पिण्डाधा
रकुशानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् । ततोर्घपात्रमुत्तानीकृत्य मोटकतिलजलान्यादायदक्षिणाद्रव्यंचादाय
अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य कृतैतदाद्यश्रद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवतममुकगोत्रायामुकश
र्मणेब्राह्मणायदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे इतिदक्षिणादिदानम् । ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनम् ॥ श्रा
द्धकर्ता पात्रब्राह्मणस्यचरणौसंवाह्य तंनमस्कुर्यात् । ततोदक्षिणपाणिनापात्रब्राह्मणदक्षिणपाणिंगृ
हीत्वा शय्यासनमञ्जनंकङ्कतिकांचार्पयेत् । ब्राह्मणश्चाञ्जनंकंकतिकांचादाय शय्यामाक्रम्य

मुहूर्तंविश्राम्येत् । ततः सामवेदाध्यायिब्राह्मणास्ताम्रपात्रस्थतिलोदकमुपाहरेयुः । ततःश्राद्धकर्ता तेनजलेनगृहस्थितंद्रव्यमभिषिञ्चेत् । ततःसव्यंविधाय ॐ अग्निमुखादेवास्तृप्यन्तामितियवयुत जलेनकुशैःकुशोपरितर्पयेत् । अवशिष्टन्नम् ॐ भूतेभ्यएवबलिर्नमइतिजलपुष्पाभ्यांबलिंदद्यात्। त तःसामगान् ब्राह्मणान्भोजनादिभिःसंतोषयेत्। ततोऽपसव्येन ॐ निरोङ्कारंस्वस्तिब्रूहीतिब्राह्मणाय वदेत् ।स्वस्तीतिब्राह्मणोब्रूयात् ।स्वस्त्यस्तुइत्युक्त्वा ब्राह्मणमुत्थाप्य जलपात्रंगृहीत्वा निमन्त्र णस्थानस्थितंब्राह्मणम् ॐ आमावाजस्यप्रसवोजगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे ॥ आमा गन्ता म्पितरामातराचामासोमोऽअमृतत्वेनगम्यादितिपठन् प्रदक्षिणीकुर्वन् वारिधारयात्रिर्वेष्टयित्वा प्रण म्याष्टौ पदान्यनुव्रज्य प्रदक्षिणीकृत्याभिवादयेत् । सव्यंकृत्वा ॐ देवताभ्य इतित्रिर्जपित्वा गृहं प्रविशेत् । पाणिभ्यामपसव्येन श्राद्धीयदीपनिर्वापणम् । सव्यंकृत्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्य श्राद्धसंपूर्णकामः ॐ प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रु तिरितिपठित्वा विष्णुस्मरणंकुर्यात् । ततश्चाशौचान्तद्वितीयदिनएवयथाशक्तिमहार्हाणिरत्नानिगाः

माव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु॥अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनःसन्तुमाचयाचिष्मकंचन ॥ एताःसत्याआशिषःसन्त्विति आशिषोब्राह्मणंयाचयेत् । सन्त्वितिब्राह्मणप्रतिवचनम् । ततोऽपसव्यंकृत्वा सपवित्रकुशत्रयंपिण्डोपरिदक्षिणाग्रंधृत्वानमोवाचयिष्यइतिपृच्छेत् ॥ ॐ वाच्यतामित्यनुज्ञातः ॐ पित्रेनमउच्यतामितिवदेत् । ॐ अस्तुनमइतिप्रतिवचनम् । ततः पुटकादिस्थितंजलंगृहीत्वा ॐ ऊर्जंवहन्तीरमृतंघृतंपयःकीलालंपरिस्रुतंस्वधास्थतर्प्पयतमेपितरमितिदक्षिणाग्रांजलधारांसपवित्रकुशोपरिदद्यात् । ततोनम्रीभूयपिण्डमाघ्रायोत्थापयेत् । पिण्डाधारकुशानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् । ततोर्घपात्रमुत्तानीकृत्य मोटकतिलजलान्यादायदक्षिणाद्रव्यंचादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य कृतैतदाद्यश्रद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे इतिदक्षिणादिदानम् । ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनम् ॥ श्राद्धकर्ता पात्रब्राह्मणस्यचरणौसंवाह्य तंनमस्कुर्यात् । ततोदक्षिणपाणिनापात्रब्राह्मणदक्षिणपाणिंगृहीत्वा शय्यासनमञ्जनंकङ्कतिकांचार्पयेत् । ब्राह्मणश्चाञ्जनंकंकतिकांचादाय शय्यामाक्रम्य

मुहूर्तंविश्राम्येत् । ततः सामवेदाध्यायिब्राह्मणास्ताम्रपात्रस्थतिलोदकमुपाहरेयुः । ततःश्राद्धकर्ता तेनजलेनगृहस्थितंद्रव्यमभिषिञ्चेत् । ततःसव्यंविधाय ॐ अग्निमुखादेवास्तृप्यन्तामितियवयुत जलेनकुशैःकुशोपरितर्पयेत् । अवशिष्टान्नम् ॐ भूतेभ्यएवबलिर्नमइतिजलपुष्पाभ्यांबलिंदद्यात् । ततःसामगान् ब्राह्मणान्भोजनादिभिःसंतोषयेत् । ततोऽपसव्येन ॐ निरोङ्कारंस्वस्तिब्रूहीतिब्राह्मणाय वदेत् । स्वस्तीतिब्राह्मणोब्रूयात् । स्वस्त्यस्तुइत्युक्त्वा ब्राह्मणमुत्थाप्य जलपात्रंगृहीत्वा निमन्त्रणस्थानस्थितंब्राह्मणम् ॐ आमावाजस्यप्रसवोजगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे ॥ आमा गन्ताम्पितरामातराचामासोमोऽअमृतत्वेनगम्यादितिपठन् प्रदक्षिणीकुर्वन् वारिधारयात्रिर्वेष्टयित्वा प्रणम्याष्टौ पदान्यनुव्रज्य प्रदक्षिणीकृत्याभिवादयेत् । सव्यंकृत्वा ॐ देवताभ्य इतित्रिर्जपित्वा गृहं प्रविशेत् । पाणिभ्यामपसव्येन श्राद्धीयदीपनिर्वापणम् । सव्यंकृत्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्य श्राद्धसंपूर्णकामः ॐ प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिरितिपठित्वा विष्णुस्मरणंकुर्यात् । ततश्चाशौचान्तद्वितीयदिनएवयथाशक्तिमहार्हाणिरत्नानिगाः

वाहनं यानानि दासीं दासं महान्ति वेश्मानि श्रेष्ठभूषणानि प्रेतहितमुद्दिश्यब्राह्मणायदद्यात् । तद्य
था । अद्याशौचान्तद्वितीयेह्निअमुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यस्वर्गप्राप्तिकामः इमांगांरुद्रदेवता
कां यथानामगोत्रायब्राह्मणायदातुमहमुत्सृजे इतिगांदद्यात् । ॐअद्यकृतैतद्गोदानप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थंहि
रण्यमग्निदैवत्यंयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसंप्रददे इतियथाशक्तिदक्षिणांचदद्यात् ।
एवंभूमिहिरण्यादिदानमपि । अस्मिन्दिने दशप्रभृतिश्रोत्रियान्भोजयेत् । तान्परितोषयेत् । तत्रदि
नेविहितमपिपञ्चगव्यपानंशिष्टानाचरंतिइतिनलिखितम् ॥ अथान्नोदककुम्भदानम् ॥ तत्र एकादशा
हश्राद्धं कृत्वाआचम्यप्राङ्मुखउपविश्य कुशतिलजलान्यादाय ॐ पितृगताहरहरन्नोदकुम्भोपस्थि
तिस्वगताश्वमेधयज्ञजन्यफलप्राप्तिकामोऽद्यादिपितृमरणदिनावधिकाशौचावच्छिन्नदिनोनवत्सरं या
वत्प्रत्यहंपित्रेसान्नोदकुम्भदानमहंकरिष्ये इतिजलपूर्णकुम्भमुपनीयसंकल्पंकुर्यात् । ततोऽपसव्यादि
कृत्वामोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतइदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्यासन
मुत्सृज्यसघृतव्यञ्जनमन्नमुपनीय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतायंसान्नोदकुम्भस्तेमयादीयतेतवोपति

पात्रंस्पृष्ट्वा ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽमृतेअमृतंजुहोमिस्वाहा इतिपठित्वा ॐ इदंवि
ष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳ सुरे ॥ कृष्णहव्यमिदंरक्षमदीयमितिपठित्वा ॐ इद
मन्नमित्यन्ने ॐ इमाआपइतिजले ॐ इदमाज्यमितिघृते ॐ इदंहविरितिपुनरन्ने इतिदक्षिणांगुष्ठ
मारोप्य ॐ यवोसियववयास्मद्द्वेषोयवयारातीरितियवान्विकीर्य्य कुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगो
त्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनामसुकामुकदेवीनां नान्दीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबन्धिनोविश्वे
देवाइदमन्नंसोपकरणंवोनमः । यदैकमेवपात्रंभवतितदावामेनपाणिनापात्रमत्यजन्नेव ॐ इदंविष्णु
रित्यादिपठित्वा यवप्रक्षेपंकृत्वा कुशादीन्यादायपित्राद्युल्लेखेनपित्रादिदेवेभ्योप्यन्नमुत्सृजेत् । एव
मेवमातामहादिदेवेभ्यः । भिन्नभिन्नपात्रपक्षे ॐ पृथिवीतेपात्रमित्यादीनांसर्वेषामावृत्तिः । ततो
मातृपात्रमुत्तानाभ्यामेवकराभ्यांस्पृष्ट्वा पृथिवीतेपात्रमित्यादि ॐ इदंविष्णुरितिपठित्वा ॐ कृष्ण
कव्यमिदंरक्षमदीयम् ॐ इदमन्नमित्यन्ने ॐ इमाआप इतिजले ॐ इदमाज्यमितिघृते ॐ इदं
हविरितिपुनरन्ने दक्षिणकराङ्गुष्ठमारोप्य ॐ अपहताऽसुरारक्षाꣳसिवेदिषदः इत्यन्नोपारियवा

न्विकीर्य्य ॐ अद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धेइदमन्नंसोपकरणंते नमः । एवंपात्रालम्भनादिकंकृत्वा प्रत्येकंपितामहीप्रपितामहीभ्यामपिदद्यात् । एवंपितृपात्रमालभ्य ॐपृथिवीतेपात्रमित्यादिपठित्वा पूर्ववत्सर्वंकृत्वा ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नान्दीमुखाभ्युदयिकश्राद्धे इदमन्नंसोपकरणंतेनमः इतिपित्रेन्नमुत्सृजेत् । एवंपितामहादिभ्यः पञ्चभ्योपिप्रत्येकमन्नमुत्सृजेत् । ततःप्राञ्जलिः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्त्वितिजपेत् । दर्भेषूपविश्य गायत्रींत्रिर्जपित्वा ॐ मधुमधुमध्वितिजपेत् । मधुव्वाताइत्यादित्र्यृचंजपेत । पितृमन्त्रान् ॐ उदीरतामवरइत्यादीञ्जपेत् । अन्यानितुपुरुषसूक्तादीनिपवित्राणिजपेत् । ततःप्रागग्रकुशत्रयंभूमावास्तीर्य्य जलेनप्रोक्ष्यजलप्रोक्षितंसयवघृतमन्नंकुशादिना ॐ अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाः कुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतृप्यन्तुतृप्तायान्तुपरांगतिमितिमंत्रेण कुशोपरिअन्नंविकिरेत । ततआचम्यहरिंस्मृत्वागायत्रींत्रिर्जपेत । चतुरस्रांपिण्डयोग्यांभूमिंपरिष्कृत्य उत्तरोत्तरक्रमेणस्थानत्रयेप्रादेशमात्रंपरिमाय प्रागग्रांरेखांदर्भपिञ्जूलीमूलेन ॐ अपहताऽ

सुरारक्षा ँसिवेदिषदइतिरेखात्रयंकुर्यात् । ततः प्रत्येकंरेखात्रयोपरि ॐ येरूपाणिप्रतिमुञ्चमानाअ
सुराःसन्तःस्वधयाचरन्ति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान्प्रणुदात्यस्मादितिमन्त्रेणाङ्गा
रान्भ्रामयेत् । तदुपरिप्रत्येकंकुशत्रयमास्तीर्य ॐ देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच ॥
नमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः इतित्रिर्जपित्वा प्रत्येकमवनेजनंदद्यात् । तत्रक्रमः ।
यवजलगन्धपुष्पैर्नवपात्राणिपूरयित्वा कुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखि
आभ्युदयिकश्राद्धेपिण्डस्थानेत्राऽवनेनिक्ष्वतेनमः इतिसव्वेदक्षिणकुशत्रयमूलेमात्रेऽवनेजनंदद्यात् ।
किंचिज्जलमवशेषयेत् । एवमेवपात्रान्तरमादायतत्कुशमध्येपितामह्यैअवनेजनंदद्यात् । तत्कुश
त्रयाग्रेप्रपितामह्यै अवनेजनंदद्यात् । ततश्चापरपात्रमादायकुशादींश्चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमु
कशर्मन् नान्दीमुखाभ्युदयिकश्राद्धपिण्डस्थानेऽत्राऽवनेनिक्ष्वतेनमः इतिमध्यस्थितकुशत्रयमूलेपि
त्रेऽवनेजनंदद्यात् । किंचिज्जलमवशेषयेत् । एवंतत्तत्कुशत्रयमध्याग्रयोः पितामहप्रपितामहयोरवने
जनंदद्यात् । ततः सप्तमपात्रमादायकुशादींश्चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नान्दीमुखा

भ्युदयिकश्राद्धपिण्डस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेनमइत्यपरकुशत्रयमूलेमातामहायावनेजनंदद्यात् । एवं प्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोरपि । ततोयवदधिबदरीघृतमिश्रान्नेनपिण्डान्निर्माय एकंपिण्डंकुशादी श्वादाय अद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनान्दीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धेएषपिण्डस्तेनमइतितदवनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् । एवमेवपितामहीप्रपितामहीभ्यांस्वीयस्वीयावनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् । ततश्चतुर्थपिण्डमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नान्दीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेएषतेपिण्डो नमः इतिपित्रवनेजनस्थानेपिण्डंदद्यात् । एवंपितामहप्रपितामहयोः । ततः सप्तमपिण्डमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्म्मन्नान्दीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेएषतेपिण्डो नमः इतिमातामहावनेजनस्थानेमातामहायपिण्डंदद्यात् । एवमेवप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोः । ततो दर्भमूलेकरंप्रोक्ष्याचम्य हरिंस्मृत्वा ॐ अत्रमातरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वमितिपठित्वाउदङ्मुखीभूयश्वासंनियम्यतेनैवपथामुखंपरावर्तयन् ॐ अमीमदन्तमातरोयथाभागमावृषायिषतेतिजपेत् । एवमत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वमितिजस्वाउदङ्मुखीभूयश्वासंनियम्यतेनैवपथामुखंपरावर्त्तयन् अमीमदन्ते

लेकर 'अद्याशौचान्त इत्यादि उच्चारण करके ब्राह्मण के हाथ में देवे, ब्राह्मण 'वृतोऽस्मि' कहे। अब कुश सवत्सां कपिलां गां ददामीति द्विजकरे जलदानम् ॥ जलेन देयद्रव्याऽभिषेचनम् ॥ (वरण-द्रव्यं गृहीत्वा) अद्याऽशौचान्तद्वितीयेऽह्नि कपिलागोदानकर्मणि एभिर्वरणद्रव्यैरमुकगोत्र-ममुकशर्माणं ब्राह्मणं गोप्रतिग्रहीतृत्वेन त्वामहं वृणे ॥ वृतोऽस्मीति प्रतिवचनम् ॥ ततो गोदानम् ॥ कुशदोन्यादाय, अद्याशौचान्तद्वितीयेऽह्नि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य स्वर्गप्राप्तिकामः इमां स-वत्सां कपिलां गां हेमशृङ्गीं रौप्यखुरां वस्त्रयुगच्छन्नां कांस्योपदोहां मुक्तालांगूलभूषितां रुद्रदैवत्याममुकगोत्रायाऽमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे ॥ ॐ स्वस्ति ॥ अथ प्रार्थना ॥ नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ॥ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्यो नमो नमः ॥ अर्चितासि वसिष्ठेन विश्वामित्रेण पूजिता ॥ सुरभे ! हर मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् ॥ यमद्वारे महाघोरे श्रुत्वा वैतरणीं नदीम् ॥ तर्त्तुकामो ददाम्येतां तुभ्यं वैतरणीं नमः ॥ गावो मे चाऽग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु

तिल यव जल व गौ की पूछ थाम कर 'अद्याशौचान्त' इत्यादि उचारण करके ब्राह्मण के हाथ [illegible] के ऊपर । ब्राह्मण 'ॐ स्वस्ति' कहे । बाद मूल में लिखे हुए श्लोकों से गौ की प्रार्थना करे और धर्मरा[illegible] । अपसव्य ॥ (गौ)

इत्यादि की प्रदक्षिणा करके ब्राह्मण को निवेदन करे, गौ व ब्राह्मण को आगे करके मूल श्लोक से वैतरणी की प्रार्थना करे, अब ऊख का बना मजबूत लोहे का दण्ड और सोनेके धर्मराज यज्ञपुरुष वैतरणी के नैर्ऋत्यकोण में ले आवे नावके ऊपर कपास, नोन, घी, खाँड़ यह सब रखे, इसके बाद गौ को आगे करे। यजमान व नाव पीछे रहे, गौ का पूछ थामकर यजमान वैतरणी के ईशान की तरफ पार होवे। गोदान की

पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये सन्तु गवां मध्ये वसाम्यहम् ॥ विष्णुरूप ! द्विजश्रेष्ठ ! मामुद्धर महीसुर ! ॥ स-दक्षिणा मया दत्ता तुभ्यं वैतरणीं नमः ॥ धर्मराजं च सर्वेशं वैतरण्याख्यधेनुकम् ॥ सर्वान् प्रदक्षिणीकृत्य ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ पुच्छं सङ्गृह्य धेन्वाश्च अग्रे कृत्वा तु वै द्विजम् ॥ धेनुके ! त्वं प्रतीक्षस्व यमद्वारे महाभये ॥ उत्तारणार्थं देवेशि ! वैतरिण्यै नमोऽस्तु ते ॥ इति सम्प्रार्थ्य इक्षुदण्डमयं सुदृढं लोहदण्डसमन्वितम् ॥ हेममयं यज्ञपुरुषम् एतत्सर्वं वैतरणीसमीपे कृत्वा। वैतरणीनैर्ऋत्यकोणे नौकामाहूय तत्रोपरि कार्पासं कृत्वा स-लवणं घृतखण्डं यज्ञपुरुषं च स्थापयेत् ॥ ततो गो अग्रे यजमानः पृष्ठे नौकां गोपुच्छं च गृहीत्वा ईशानद्वारेण पारं गच्छेत्। ततो गोदानसाङ्गता ॥ कृतैतत्कपिलादानप्रतिष्ठासंसिद्ध्यर्थं दक्षिणाद्रव्यं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय

सांगता दक्षिणा संकल्प करके ब्राह्मण को देवे, ब्राह्मण 'ॐ स्वस्ति' कहें। अब घोड़ा का दान करे। पहिले घोड़ा का व ब्राह्मण का ३ दफे पूजन करे। बाद कुशा इत्यादि लेकर और केश थामकर सङ्कल्प पढ़कर तुभ्यमहं सम्प्रददे ॥ ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनम् ॥ (अथाऽश्वदानम्। अश्वाय नमः, ब्राह्मणाय नमः, इति त्रिः सम्पूज्य। त्रिकुशादीन्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुक-प्रेतस्योच्चावचदुर्गभूमिसंतरणकामः अमुमश्वं सूर्य दैवतम् अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे ॥ ॐ स्वस्ति ॥ अद्य कृतैतदश्वदानप्रतिष्ठार्थं दक्षिणाद्रव्यम् अमुक-गोत्रायाऽमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे ॥ ॐ स्वस्ति ॥ (अथ महिषीदानम्) यमरूपायै महिष्यै नमः ॥ ब्राह्मणाय नमः, इति त्रिः सम्पूज्य ॥ त्रिकुशजलान्यादाय ब्राह्मण को देवे। ब्राह्मण 'ॐ स्वस्ति' कहे। इसके बाद दक्षिणा सङ्कल्प करके ब्राह्मण को देवे। ब्राह्मण 'ॐ स्वस्ति' कहें।

अब महिषीदान कहते हैं। महिषी का व ब्राह्मण का ३ दफे पूजन करके हाथ में तीन कुशा तिल जल [illegible]

१—[illegible]० दन्तैर्गजं घोटकमेव केशैर्गां चापि पुच्छैर्महिषीं तु शृङ्गैः ॥ अथाऽऽविकां च स्तनना[illegible] [illegible] गलैश्चापि वृषं च अं[illegible]ः। खड्गं तु चाग्रैस्तव चक्रमध्यैः केशैस्तु दासी हृदयेन पत्नीम् ॥

लेके भैंस की सींग थाम के सङ्कल्प करके ब्राह्मण के हाथ में देवे। ब्राह्मण ॐ 'स्व[illegible] ...षी की

(अपसव्यम्) अमुकगोत्रः अमुकशर्माऽहं मम दीर्घायुष्यैहिकाऽऽमुष्मिकानेकजन्मज्ञाताज्ञात्व-पितृतारणात्मशुभविंशतिधेनुदानसमफलावाप्तिसर्वदोत्तमफलपुत्रपौत्राद्यनवच्छिन्नसन्ततिवृ-द्ध्यर्थम् अमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य स्वर्गाद्युत्तमलोकनिवासार्थं यमदेवताप्रीत्यर्थं च इमां महिषीं सालङ्कारां रक्तमाल्यां रक्तवस्त्रावृतां स्वर्णशृङ्गीं रौप्यखुरां ताम्रदोहां हैमतिलकां सप्तधान्ययुतां घण्टाभरणां धेनूपस्करां यमदैवत्याम् अमुकगोत्रायाऽमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे ॥ ॐ स्वस्ति ॥ प्रार्थना ॥ महिषी ब्रह्मसूता च लक्ष्मीरूपेण संस्थिता ॥ प्रार्थिताऽसि मया देवि ! यममार्गं निवारय ॥ महिषी यमरूपा त्वं विश्वामित्रविनिर्मिते ! ॥ पूजिता हर मे पापं सर्वदानफलप्रदे ! ॥ इन्द्रस्याप्सरसो देवि महिषोरूपविष्णुना ॥ सर्वभाग्यप्रदे देवि दीर्घशृङ्गि ! नमोऽस्तु ते ॥ कृतैतन्महिषी-दानकर्मणः साङ्गतासिद्ध्यर्थं दक्षिणाद्रव्यम् अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं

प्रार्थना मूल में लिखे हुए श्लोक से करे। बाद तीन कुशा जल दक्षिणा लेकर सङ्कल्प पढ़कर ब्राह्मण को देवे।

बाद सव्य होकर आचमन करे। विष्णु का ध्यान करे। अपसव्य भोजनपात्र के समीप में १ हाथ लम्बी चौड़ी ४ अङ्गुल की ऊँची दक्षिण को ढालू ऐसी १ वेदी बनावे। उस वेदी के मध्य में बाँयें हाथ से कुशा एक जुट्टा लेवे दहिने हाथ से बायाँ हाथ लगा हुआ रहे। ऐसी १० अङ्गुल की १ रेखा दक्षिणाग्र 'अपहता' स्मृत्वा ॥ अपसव्यं कृत्वा ॥ उच्छिष्टसन्निधौ चतुरस्रं हस्तैकप्रमाणं दक्षिणप्रवणं चतुरङ्गुलोच्छ्रितं स्थानं निर्माय तन्मध्ये वामहस्तेन दर्भपिञ्जुलीमादाय तन्मूलेन वामान्वारब्धदक्षिणकरेण प्रादेशमात्रं लिखेत् ॥ ॐ अपहता ऽअसुरा रक्षा ꣳसि वेदिषदः ॥ इति दर्भपिञ्जुलीमुत्तरस्यां दिशि निःक्षिपेत् ॥ तदुपरि ॥ ॐ ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना ऽअसुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ॥ परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँ ल्लोकान्प्रणुदात्यस्मात्। इति रेखोपरि उल्मुकं भ्रामयित्वा दक्षिणतः क्षिपेत् ॥ रेखोपरि उपमूलसकृल्लूनकुशान् दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगीभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै

इस मन्त्र से खींचे। कुशा का जुट्टा उत्तर तरफ फेंके। उस रेखा के ऊपर 'ॐ ये रूपाणि' इस मन्त्र से अङ्गार घुमाकर दक्षिण के तरफ रखे। बाद रेखा के ऊपर मूल के सहित जरा-सा मूल कटा हुआ तीन कुशा दक्षिणाग्र बिछावे। सव्य होकर 'ॐ देवताभ्यः' इस मन्त्र को तीन बार पढ़े। अपसव्य होकर पलाश के दोनिये में

तिल जल चन्दन फूल डालकर बाँयें हाथ में लेवे, दहिने हाथ में मोटक तिल जल ले सङ्कल्प पढ़कर वेदी पर जो कुशा बिछाया है उसके मध्य में आधा जल गिरावे। आधा जल के सहित दोनियाँ आगे रखे। उसके बाद श्राद्ध का शेष (बचा) जो अन्न सम्पूर्ण व्यञ्जन तिल शहद घी सब मिलाकर बेल के बराबर १ पिण्ड बनावे,

स्वधायै नित्यमेव नमो नमः ॥ इति त्रिर्जपेत् ॥ ततोऽपसव्यम् ॥ पर्णपुटके तिलजलगन्धपुष्पयुतं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्ते मोटकादिकमादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे पिण्डस्थानेऽत्रावने निक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ इति कुशमध्ये अवने जनजलं किञ्चिद्दद्यात् ॥ किञ्चिदवशेषयेदग्रे निधाय ॥ ततः श्राद्धशेषमन्नं सर्वव्यञ्जनतिलमधुघृतयुतमेकीकृत्य एतेन बिल्वप्रमाणं पिण्डं निर्माय ॥ घृतमध्वभिघारितं कृत्वा दक्षिणहस्तेनादाय मोटकादींश्चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे एष पिण्डस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ इति कुशोपरि अवनेजनस्थाने सव्योपगृहीतदक्षिणकरेण पिण्डं दद्यात् ॥ आस्तृतदर्भमूले करं प्रोक्ष्य ॥ सव्यं कृत्वाऽऽचम्य हरिं स्मृत्वा ॥ अपसव्यम् ॥

उसमें घी शहद लगाकर दाहिने हाथ में मोटक तिल जल और पिण्ड लेकर सङ्कल्प पढ़कर—वेदी पर रखे। कुशा के जड़ में हाथ पोंछे। सव्य होकर आचमन करे, भगवान् का स्मरण करे। अपसव्य होकर बाँयें तरफ से

उत्तर मुँह हो, 'अत्र पितर' इस मन्त्र को पढ़कर मन को स्थिर करके श्वाँस खींचे, सुख के सहित मुँह घुमाते हुए पितर की भास्वर मूर्ति का ध्यान करते हुए 'ॐ अमीमदन्त' इस मन्त्र को पढ़े, दक्षिण को श्वाँस

ॐ अत्र पितर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्व ॥ इति पठित्वा वामावर्तेनोदङ्मुखो भूत्वा मनाक् स्थित्वा श्वासं नियम्य तेनैव यथासुखं पर्यावर्त्तयन् पितरं भास्वरमूर्तिं ध्यायन् ॥ ॐ अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषु ॥ अवनेजनपात्रमादाय वामहस्ते कृत्वा दक्षिण-हस्ते मोटकादीन्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे पिण्डेऽत्र प्रत्यवने निक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ इति पिण्डोपरि प्रत्यवनेजनं दद्यात् ॥ ततो नीवीं विस्रंस्य ॥ सव्यं कृत्वाऽऽचम्य हरिं स्मृत्वा ॥ अपसव्यम् ॥ वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणहस्तेन गृहीत्वा, ॐ एतत्ते पितर्वासः । इति पिण्डोपरि सूत्रं धृत्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धपिण्डे एतद्वासस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥

छोड़े, अवनेजन का बचा हुआ जल व मोटक तिल जल लेकर सङ्कल्प पढ़ के पिंड के ऊपर जल चढ़ावे। इसके बाद नीवी को त्याग दे, सव्य होके आचमन करे, विष्णु का ध्यान करे, अपसव्य होकर बाँये हाथ से सूत लेकर दाहिने हाथ से पकड़कर पिण्ड पर 'एतत्ते पितर्वासः' इस वाक्य से चढ़ावे, मोटक आदि लेकर

सङ्कल्प पढ़कर जल छोड़ देवे। उसके बाद चुपचाप पिण्डपर चन्दन फूल धूप दीप पान सोपाड़ी देवे और पिण्ड से बचा हुआ अन्न पिण्ड के समीप में रखे। बाद 'शिवा आपः' इससे जल, 'सौमनस्य' इससे फूल, 'अक्षतं' इससे अक्षत भोजन पात्र पर देवे, मोटक तिल जल लेकर सङ्कल्प पढ़कर अक्षय्योदक देवे। उसके

इत्युत्सृजेत् ॥ ततस्तूष्णीं पिण्डे गन्ध-पुष्प-धूप-दीप-ताम्बूलानि दद्यात् ॥ ततः पिण्डशेषान्नं पिण्डसमीपे विकिरेत् ॥ ॐ शिवा आपः सन्तु ॥ इति जलम् ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ इति पुष्पम् । अक्षतं चारिष्टमस्तु ॥ इति तण्डुलान् भोजनपात्रे दद्यात् ॥ ततो मोटकादीन्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य आद्यश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमुपतिष्ठताम् ॥ इत्यक्षय्योदकं दद्यात् ॥ ततः सव्यं कृत्वा प्राङ्मुखः कृताञ्जलिस्तन्मनाः सुमनाः दक्षिणां दिशं पश्यन् ॥ अघोरः पिताऽस्तु, इति पठेत् ॥ अत्र समाचारात् पूर्वाभिमुखः पिण्डोपरि पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात् ॥ इत्याचारः ॥ ततः पूर्वाभिमुखः ॐ गोत्रन्नो वर्द्धतां दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां वेदाः सन्ततिरेव च ॥ श्रद्धा च नो मा व्यगमद्बहु देयं च नोऽस्तु ॥ अन्नं च

बाद सव्य होकर पूरब मुँह अँजुलि करे। सुन्दर मनसे दक्षिण दिशा को देखे, 'अघोरः' इसको पढ़े, पिण्डके ऊपर पूर्वाग्र जलधारा देना—यह चलन है। पूर्व मुँह होकर 'गोत्रन्नो' यह पढ़कर पितृ से आशीर्वाद माँगे। अपसव्य

व्यञ्जनगुणानुत्कीर्तयत् मांसादीनिभूयिष्ठपात्रान्तरेषुपरिविष्य घृतंसतिलजलंचोपनीय अन्नंमधुना भिघारयेत् ।ॐमधुव्वाताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः । माध्वीर्न्नःसन्त्वोषधीः॥ॐमधुनक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः॥ मधुद्यौरस्तुनः पिता॥ॐमधुमान्नोव्वनस्पतिर्मधुमाꣳ अस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वी र्ग्गावोभवन्तुनः ॥ॐ मधुमधुमध्विवतिचपठित्वा व्यस्ताभ्यांपाणिभ्यांपात्रमालभ्य ॐपृथिवीतेपात्रंद्यौ रपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽमृतेऽमृतंजुहोमिस्वाहा इतिजपेत्। ॐ इदंविष्णुर्व्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳ सुरे इतिपठन्नमृतरूपतयान्नंविचिन्त्य ॐ कृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयमितिपठित्वा ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम्ॐइदंहविरितिपात्रब्राह्मणदक्षिणांगुष्ठमन्नजलघृतादिषुनिवेश्य ॐअपहताऽअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इत्यन्नोपरिबहून्तिलान्प्रक्षिप्यमोटकादीन्यादायवामेनपाणिना पात्रमत्यजन् ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धेइदमन्नंसोपकरणंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामि त्युत्सृजेत् ॥ ततो भवान्प्राशयत्त्विवतिब्रूयात् । विप्रायापोशनंदत्त्वा सप्रणवांसव्याहृतिकांगायत्रीम् ॐमधुव्वाताइत्यादिऋचम्ॐमधुमधुमध्विवतिचजपित्वाॐअन्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् तत्स

वेमच्छिद्रमस्त्वितिपठित्वा ॐ यथासुखंजुषस्वेतिब्राह्मणंब्रूयात् । ब्राह्मणश्चवामेनपाणिनापात्रमत्यजन्
ॐ कारपूर्वकंभुञ्जीत । संज्ञयापिभक्ष्यप्रार्थनांनकुर्य्यात् । श्राद्धकर्तादर्भेष्वासीनः सप्रणवव्याहृति
कांकायत्रींमधुव्वाताइत्यादिऋचंमधुमधुमध्विति च जपेत् गायत्रींब्राह्मणंश्रावयित्वा ॐ कृणुष्वपाजइ
त्यादीन्रक्षोघ्नमन्त्रान्पठित्वा भूमिंतिलैरास्तीर्य्य ब्राह्मणंपितृरूपतयाध्यायेत् । ततउदीरतामित्यादि
पितृमन्त्रान् ॐ सहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तम् ॐ आशुःशिशानइत्यादिकमप्रतिरथमन्यान्यपिशतरुद्रि
यप्रभृतिपवित्राणिरुचिस्तवप्रभृतीनिचपठेत्।अंततः ॐ नमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेऽनेकचक्षुषे।नमःपिनाक
हस्तायवज्रहस्तायवैनमइतिश्लोकमपिपठेत्।वीणादिभिर्ब्राह्मणंहर्षयन्व्यञ्जनादिगुणान्कीर्तयन् । तस्य
यत्रयत्रेच्छोपलभ्यतेतत्तदुपनयन्मन्दंमन्दंभोजयेत्।ततस्तंतृप्तंज्ञात्वा उच्छिष्टसान्निधावास्तृतदक्षिणा
ग्रकुशत्रयींभूमिंप्रोक्ष्यसर्वप्रकारकमन्नंतिलघृतसहितंजलेनाप्लाव्य गृहीत्वा ॐ अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्य
दग्धाः कुलेमम॥भूमौदत्तेनतृप्यन्तुतृप्तायान्तुपरांगतिमितिमन्त्रेणमंत्रस्थफलमुद्दिश्यकुशोपरितदन्नंवि
किरेत्।ततः सव्यंकृत्वाऽऽचम्य हरिंस्मृत्वा अपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखोब्राह्मणायजलगण्डूषमितिद

त्वाॐस्वदितमितिब्राह्मणंपृच्छेत्।ॐसुस्वदितमितितेनोक्तेॐपिण्डमहंकरिष्ये इतिपृच्छेत्।कुरुष्वेतिब्राह्म
णानुज्ञातः उच्छिष्टसन्निधौचतुरस्रंहस्तैकप्रमाणंदक्षिणप्रवणंचतुरंगुलोच्छ्रितंस्थानंनिर्माय तन्मध्येवा
महस्तेनदर्भपिञ्जुलीमादायतन्मूलेनवामान्वारब्धदक्षिणकरेणप्रादेशमात्रंलिखेत् ॥ ॐ अपहताऽसुरा
रक्षा ᳚ सि वेदिषदः इतिमन्त्रेणरेखामुल्लिखेत्।दर्भपिञ्जुलीमुत्तरस्यांदिशिनिःक्षिपेत् । तदुपरियेरूपा
णिप्रतिमुञ्चमानाऽअसुराः सन्तः स्वधयाचरन्ति॥परापुरोनिपुरोयेभरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान्प्रणुदात्वस्मात्
इत्युल्मुकंभ्रामयित्वा रेखादक्षिणतः क्षिपेत्।तदुपरिउपमूलसकृल्लूनकुशान्दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यंकृ
त्वाॐदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत्। ततोऽपसव्यंकृत्वा पर्णपुटकादिकमेकंतिलजलगन्धपुष्पयुतंवामहस्तेकृत्वा
दक्षिणहस्तेमोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धेपिण्डस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेम
यादीयतेतवोपतिष्ठतामितिकुशोपरिअवनेजनंदद्यात् । ततः श्राद्धशेषमन्नंसर्वव्यञ्जनतिलमधुघृतयुतमे
कीकृत्यएतेनबिल्वपरिमाणपिण्डंनिर्माय घृतमध्वभिघारितंकृत्वा दक्षिणहस्तेनादाय मोटकादींश्चादा
यॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआद्यश्राद्धेएषपिण्डस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिकुशोपरि अवनेज

नस्थानेसव्योपगृहीतदक्षिणकरेणपिण्डंदद्यात्।आस्तृतदर्भमूलेकरंप्रोक्ष्य सव्यंकृत्वाऽऽचम्यहरिंस्मृत्वा अपसव्यंकृत्वा ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृषायस्व इतिपठित्वावामावर्तेनोदङ्मुखोभूत्वा मनाक्श्वासंनियम्य तेनैवयथासुखंपर्यावर्तयन् पितरंभास्वरमूर्तिंध्यायन् अमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिष्ट इतिपठेत् । अवनेजनावशिष्टजलयुतपात्रंवामहस्तेकृत्वा दक्षिणहस्तेनमोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआद्यश्राद्धपिण्डेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपिण्डोपरिप्रत्यवनेजनंदद्यात् । ततोनीवींविस्रस्य सव्यंकृत्वाऽऽचम्यहरिंस्मृत्वावामेनपाणिनाधृतंसूत्रंदक्षिणहस्तेनगृहीत्वा ॐ एतत्तेपितर्वासःइतिपिण्डोपरिधृत्वा मोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआद्यश्राद्धपिण्डेएतद्वासस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् । ततस्तूष्णींपिण्डेगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलानिदद्यात् । ततःपिण्डशेषान्नंपिण्डसमीपेविकिरेत् । ततआचान्तस्यब्राह्मणस्यकरे ॐ अपांमध्येस्थितादेवाःसर्वमप्सुप्रतिष्ठितम् ॥ ब्राह्मस्यकरेन्यस्ताःशिवाआपोभवन्तुमेइतिजलंदद्यात् । ॐ भवन्तुतेब्राह्मणस्यैतत्प्रतिवचनम् । लक्ष्मीर्वसतिपुष्पेषुलक्ष्मीर्वसतिपुष्करे ॥ लक्ष्मीर्वसतिगोष्ठेषु

वासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षंसबाह्याभ्यन्तरः शुचिरितिपठित्वा ॐ पुण्डरीकाक्षः पुनात्वितिपुण्डरीकाक्षंस्मृत्वाश्राद्धीयद्रव्याण्यात्मानंचसिञ्चेत् । ततः कुशत्रयतिलजलान्यादायॐअ द्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्तिकामः आद्यादीनियथाकालंषोडशश्राद्धान्यहंकरिष्येइति संकल्पयेत् । एकादशमासाभ्यन्तरेऽधिमासपातेषोडशपदस्थानेसप्तदशपदंप्रयोज्यम् । ततः कुश त्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्तिहेतुकषोडशश्राद्धान्तर्गताद्य श्राद्धमहंकरिष्येइतिसंकल्पयेत् । ॐ कुरुष्वेतिब्राह्मणप्रतिवचनम् । ॐ गायत्रीजपमहंकरिष्ये इति पृष्ट्वा कुरुष्वेतिब्राह्मणानुज्ञातः त्रिर्गायत्रींजपेत् । सव्याहृतिकासप्रणवाचजपनीयागायत्री । देवता भ्यः पितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच ॥ नमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः इतित्रिर्जपेत् । ततो ऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रे तआद्यश्राद्धेइदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिमोटकरूपमासनंतिलजलप्रोक्षितंदक्षिणाग्रमुत्सृ जेत् । ततःसव्यंकृत्वा प्राङ्मुख उपविष्टः ॐ छत्रायनमः ॐ ब्राह्मणायनमःइतिदेयब्राह्मणौत्रिः

संपूज्य इदंछत्रंददानीतिद्विजकरेजलंदत्त्वा छत्रमभिषिच्य कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यावरणकामइदंछत्रमुत्तानाङ्गिरोदैवत्यममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहं संप्रदद इतिदद्यात् । ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम् । ततस्तिलजलकुशान्दक्षिणाद्रव्यंचादाय ॐ अद्यकृतैतच्छत्रदानप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यमग्निदैवत्यममुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसंप्रददइतिदक्षिणांचदद्यात् । ततः प्रतिग्रहीता ॐ स्वस्तीत्युक्त्वाछत्रदण्डेधारयेत् । ॐ उपानद्भ्यांनमः ॐब्राह्मणाय नमः इतिदेयब्राह्मणौत्रिःसंपूज्य ॐइमेउपानहौददानीतिद्विजकरेजलदानमुपानहावभिषिच्य कुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यतप्तवालुकासिकण्टकितभूदुर्गसन्तरणकाम इमेउपानहावुत्तानांगिरोदैवत्येअमुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददइति दद्यात् । ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनम् । ततःकुशादीन्दक्षिणाद्रव्यंचादाय ॐ अद्यकृतैतदुपानहदानप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यमग्निदैवत्यममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसंप्रदद इतिदक्षिणांचदद्यात् । ततःप्रतिग्रहीता ॐ स्वस्तीत्युक्त्वा उपानहावारोहेत् । ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः ॐ अ

पहताऽसुरारक्षा ꣳसि वेदिषद इतिश्राद्धदेशेवामावर्तेनतिलान्विकीर्य्य ॐ आयन्तुनःपितरः सोम्या
सोग्निष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः । अस्मिन्यज्ञेस्वधयामदन्तोऽधिब्रुवन्तुतेवन्त्वस्मानितिजपेत् । ततो
र्घपात्रोपरिअच्छिन्नंदक्षिणाग्रंपवित्रंधृत्वा ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवन्तुपीतये ॥ शंयो
रभिस्रवन्तुनइतिमन्त्रेणार्घपात्रेजलंदत्त्वा ॐ तिलोसिसोमदैवत्योगोसवेदेवनिर्मितः । प्रत्नवद्भिःप्रत्तः
स्वधयापितृंल्लोकान्प्रीणाहिनः स्वाहेतितिलान्प्रक्षिप्य गन्धपुष्पेतूष्णींतत्रप्रक्षिप्य अर्घपात्रंवामहस्ते
कृत्वा पवित्रंब्राह्मणहस्तेउत्तराग्रंदत्त्वा तदुपरिकिंचिदुदकान्तरंदत्त्वा ॐ यादिव्याआपःपयसासंबभूवु
र्याऽअन्तरिक्षऽउतपार्थिवीर्याः॥हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपःशिवाः शꣳस्योनासुहवाभवन्तुइतिप
ठित्वा मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआद्यश्राद्धेएषहस्तार्घस्तेमयादीयतेतवोपति
ष्ठतामितिब्राह्मणकरेपवित्रोपरिअर्घजलंददद्युत्सृजेत् । पात्रंचवामपार्श्वे पित्रेस्थानमसीत्यर्घपात्रंस
पवित्रमधोमुखंस्थापयेत् । तच्चदक्षिणादानपर्यन्तंनचालयेत् । ततःश्राद्धदेशेतिलान्विकीर्यदर्भह
स्तोभूतलेप्रेतमाह्वयेत् । तत्रमन्त्रः—इमंलोकंपरित्यज्यगतोसिपरमांगतिमिति । अत्रस्त्रीश्राद्धेऽपिगतो

सीत्येवमेव पठनीयमात्मत्वेनोद्देश्यत्वात् । ततोमोटकादीन्यादय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआ द्यश्राद्धे एतानिगन्धपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसितेमयादीयन्तेतवोपतिष्ठन्तामितिगन्धादीनु त्सृजेत् । ततःसर्वसुगन्धिरितिमन्त्रेणगन्धान् ॐ श्रियादेव्याइतिमन्त्रेणपुष्पम् ॐ वनस्पति रसइतिमन्त्रेणधूपंब्राह्मणायनिवेदयेत् । ॐ ततएषदीपइतिनिवेदिते ॐ सुदीपःइतिब्राह्मणोवदेत् । ॐ एतानिताम्बूलानीतिनिवेदिते ॐ सुताम्बूलानीतिब्राह्मणोवदेत् । ॐ इमेयज्ञोपवीतेइतिनिवेदिते ॐ सुयज्ञोपवीतेइतिब्राह्मणोवदेत् । ॐ एतानिवासांसीतिनिवेदिते ॐ सुवासांसीतिब्राह्मणोव देत् । पुष्पाणिशिखायामेवद्विजेनधार्याणि । ततःप्रेतोपभुक्तशय्यासनादिकंगन्धपुष्पैरभ्यर्च्यश्राद्ध भोक्त्रेप्रतिपादयेत् । ततोगौरमृत्तिकया नीवारचूर्णेन जलेनवा ब्राह्मणं वेष्टयित्वा चतुरस्रंमण्डलंकुर्या त् । परकीयभूभौश्राद्धकरणे श्राद्धीयवस्तुषुकिंचिदुद्धृत्यतिलजलघृतयुक्तमन्नम् ॐइदमन्नमेतद्भूस्वामि पितृभ्योनमइतिदद्यात्।जीवतांभूस्वामिनांकिंचिद्दानानिकरंदद्यात् । तत उष्णमन्नंताम्रपात्रेणकराभ्या मादाय मनाक्स्थित्वा पितरंध्यात्वा पुरुषतृप्तिक्षमंपारिविष्यात् । तत इदंमधुरमिदमत्युष्णमित्यादि

द्यात् । उत्सृज्यब्राह्मणाञ्श्रावयेत् । यत्किंचिद्द्विजनेमयोत्सृष्टंतदन्योननयेत् नवाह्नंचैतत्क्षीरंपातव्यं केनचित्किंचित्क्वचित् ॥ रुद्राग्निबह्रुसर्प्पिष्कंपायसंब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ अथकपिलादानम् । ॐ सो पकरणायैसवत्सकपिलगवेनमः ॐ ब्राह्मणायनमः इतिदेयद्रव्यब्राह्मणौत्रिःसंपूज्य ॐ इमांसो पकरणांसवत्सांकपिलांगांददानीतिद्विजकरेजलदानम् । जलेनदेयद्रव्याभिषेचनम् । कुशादीन्या दाय ॐ अद्याशौचान्तद्वितीयेह्नि अमुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यस्वर्गप्राप्तिकामः इमांकपिलांगांहे मशृङ्गींरौप्यखुरांवस्त्रयुगच्छन्नांकांस्योपदोहांसुक्तालांगूलभूषितांसवत्सां रुद्रदैवत्यामसुकगोत्रायासुक शर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसम्प्रददे इतिदद्यात् । ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनम् । ततोदक्षिणाद्रव्या दिकमादाय ॐ अद्यकृतैतत्सोपकरणसवत्सकपिलागोदानप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यरूपामग्निदैवत्यामसुक गोत्रायासुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसम्प्रददे इतिदक्षिणांचदद्यात् । ततःप्रतिग्रहीता ॐ स्वस्तीत्युक्त्वा गोपुच्छग्रहणं यथाशाखं कामस्तुतिंचकुर्यात् । तत्र कोदात्कस्माअदात्कामोदात्कामा यादात् कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामैतत्ते इतियजुर्वेदे । ॐकइदंकस्माऽअदात् कामःकामायादात्

कामोदाताकामः प्रतिग्रहीताकामस्ससमुद्रमाविशत् कामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामैतत्तेइतिसामवेदेकामस्तुतिः। यथोक्तकपिलाऽलाभेकेवलामपिदद्यात्। तत्रपूजादिपूर्ववत्। ॐ आशौचान्तद्वितीयेह्नि अमुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यस्वर्गप्राप्तिकामः इमांकपिलांगांरुद्रदैवत्याम् अमुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसम्प्रददे इतिदद्यात्। ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम्॥ ततोदक्षिणाद्रव्यादिकमादाय ॐ अद्यकृतैतत्कपिलगोदानप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यमग्निदैवत्यममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदक्षिणांचदद्यात्। ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनम्। गोपुच्छग्रहणंकामस्तुतिश्चपूर्ववत्। ततोमहानद्यादौसचैलंस्नात्वा तीर्थानिमनसाध्यात्वा तज्जलेनात्मानमभ्युक्ष्योत्तरेत्॥ अथैकादशाहश्राद्धप्रयोगः॥ सचसुगतिसोपानानुसारेणलिख्यते। तत्रमध्याह्नेशुचिराचान्तः शुक्लद्विवासाःगोमयोपलिप्तायामपसव्यवत्कृतगोमूत्रमण्डलायां मण्डलाद्बहिः ॐ भूम्यैनमःइतित्रिःपुष्पाक्षतपूजितायांभूमौदर्भेषुतिष्ठन्पात्रब्राह्मणंयजमानसवर्णेनाऽऽहूतंस्नातमाचान्तम्ॐस्वागतमितिपृच्छेत्। ॐ स्वागतमितितेनोक्ते उभावप्युपविशतः। ततः श्राद्धकर्ता इदंतेपाद्यमितिपाद्यमुपनीय विनीतः सन् पुनःपुनरभिन

न्द्य पात्रब्राह्मणपादौप्रक्षाल्याऽपसव्यादिकृत्वा जलतिलगन्धपुष्पयुतमर्घपात्रमादाय मोटकतिलजला
निचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतआद्यश्राद्धेएषपादार्घस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपादार्घं
दद्यात् । ततःशिरसाऽभिवन्द्यजानुनीविश्राम्यॐइदंतेआचमनीयमित्याचमनीयोदकंब्राह्मणायदद्यात् ।
ततःस्वयंपादौप्रक्षाल्याचम्यपात्रब्राह्मणमाचमय्याग्रेकृत्वाश्राद्धदेशमागत्योपविश्यान्नाभिप्रायेण सिद्ध
मितिपृच्छेत्। पूर्वरात्रेनिमन्त्रणासंभवे तस्मिन्नेवाह्निश्राद्धवेलायां मण्डपाद्बहिश्शुचिराचान्तःशुक्लद्विवा
सा गोमयोपलिप्तायामपसव्यवत्कृतगोमूत्रमण्डलायां मण्डलाद्बहिःॐभूम्यैनमइतित्रिः पुष्पाक्षतपूजि
तायांभूमौ दर्भेषुतिष्ठन्स्नातमाचान्तंब्राह्मणंयजमानसवर्णेनाहूतम्ॐ स्वागतमितिपृच्छेत्ॐस्वागतमि
तितेनोक्ते उभावप्युपविशतः।ततः श्राद्धकर्ताइदंतेपाद्यमितिपाद्यमुपनीय विनीतःसन् पुनःपुनरभिनन्द्य
पात्रब्राह्मणपादौप्रक्षाल्यापसव्यादिकृत्वा पुष्पचन्दनताम्बूलानिब्राह्मणायदत्त्वा ब्राह्मणदक्षिणजानुंस्पृ
ष्ट्वा ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्याद्यश्राद्धकरणाय भवन्तंब्राह्मणमामन्त्रये इत्युक्तेॐआमन्त्रितो
स्मीतिप्रतिवचनम् । अक्रोधनेनशौचपरेणसततंब्रह्मवादिना—भवितव्यंचभवतामयाचश्राद्धकारिणा—

सर्वायासविनिर्मुक्तेनकामक्रोधविवर्जितेनभवितव्यंभवतानोऽद्यतनेश्राद्धकर्मणीतिब्राह्मणंनियमाञ्श्राव
येत् ।भवितव्यमितितेनोक्ते अर्घंपरिकल्प्यादायमोटकादिकंचादायॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत आ
द्यश्राद्धेएषपादार्घस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपादार्घंदद्यात् । ततः शिरसाभिवन्द्यजानुनीविश्राव्य
ॐइदंतेआचमनीयमित्याचमनीयजलंब्राह्मणायदद्यात् । ततस्तिलतैलेनपात्रब्राह्मणपादावाजानुअभ्य
ञ्जयेत् । ततःस्वयंपादौप्रक्षाल्याचम्य पात्रब्राह्मणमग्रेकृत्वाश्राद्धदेशमागत्योपविश्यान्नाभिप्रायेणसिद्ध
मितिपृच्छेत्।दक्षिणाग्रैककुशसहितनेपालकम्बलाद्यादिकं ब्राह्मणोपवेशनायासनमुपकल्प्यासनंस्पृश
न्ॐ अत्रासनेदेवराजाभ्यनुज्ञातोविश्रम्यतांद्विजवर्य्यानुग्रहात्॥ प्रसादयेत्वासनं गृहाणपूतंज्ञानाग्निपू
तेनकरेणविप्रइतिमन्त्रंपठित्वा पात्रब्राह्मणंदक्षिणहस्तेनधृत्वोदङ्मुखमुपवेशयेत् । ततःपात्रब्राह्मण
स्यपादयोस्तलेदक्षिणाग्रकुशत्रयंदद्यात् । आसनसमीपेच तिलतैलेनघृतेनवा श्राद्धसमाप्तिपर्य्यन्त
स्थायिनंदीपंकुर्यात् । तद्रक्षापात्रब्राह्मणेनकर्तव्या । रक्षोघ्नान्गौरसर्षपान्तिलांश्चश्राद्धदेशेसन्निधा
पयेत् काककुक्कुटादीञ्श्राद्धहन्तॄनपसारयेत् । ततः पूर्वाभिमुखःकुशोदकेन ॐ अपवित्रः पवित्रो

मन्यानिचशतरुद्रीयरुचिस्तवप्रभृतीनिपवित्राणिजपेत् । ततः ॐ नमस्तुभ्यंविरूपाक्षेत्यादिश्लोकमपि पठेत् । वीणादिभिःब्राह्मणंहर्षयेत्।व्यञ्जनगुणानुत्कीर्तयन्मन्दंमन्दमुपनयन् ब्राह्मणंभोजयेत् । ततस्तंतृप्तंज्ञात्वा उच्छिष्टसन्निधावास्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयांभूमिंप्रोक्ष्यमधुतिलघृतव्यञ्जनयुतमन्नंजलेनाप्लाव्य ॐअनग्निदग्धाइतिमन्त्रेणकुशोपरि अन्नंविकिरेत् । ततःसव्यंकृत्वाचम्यविष्णुंस्मरेत् । अपसव्यंकृत्वा इदंतेप्रत्यापोशनमितिजलगण्डूषंब्राह्मणायदत्त्वा ॐ स्वदितमितिपृच्छेत् । ॐसुस्वदितमितितेनोक्तेॐपिण्डमहंकरिष्ये इतिपृच्छेत् । ॐकुरुष्वेत्यनुज्ञातोहस्तमात्रपरिमितांपिण्डकांमृत्तिकामयींनिर्माय तन्मध्येप्रादेशमितांरेखांवामेनपाणिनादर्भपिञ्जूलीमादाय हस्ताभ्यांगृहीत्वातन्मूलेनदक्षिणाग्ररेखांकुर्यात्।दर्भपिंजूलीमुत्तरस्यांदिशिक्षिपेत्। येरूपाणीति तत्राङ्गारभ्रामणंकृत्वाङ्गारंदक्षिणस्यांदिशिक्षिपेत्।रेखोपरिउपमूलसकृल्लूनान् कुशान् दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यंकृत्वा ॐदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् । अपसव्यंकृत्वाजलतिलगन्धपुष्पाणिपुटकेकृत्वा वामहस्तेनतमादाय दक्षिणहस्तेनमोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽमुकप्रेते चतुर्थदिनश्राद्धे पिण्डस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठता

मितिकुशमध्येऽवनेजनंदद्यात् । ततोमोटकादीन्यादाय पिण्डंचादायॐअद्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽमुकप्रेते
चतुर्थदिनश्राद्धे एषपिण्डस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिकुशमध्येपिण्डंदद्यात् । तत आस्तृतकुशमू
लेकरंप्रोक्ष्य सव्यंकृत्वाचम्य हरिंस्मृत्वाॐ अत्रसपिण्डेमादयस्वयथाभागमावृषायस्वेतिदक्षिणामुखः
पठेत् । ततउदङ्मुखीभूय श्वासंनियम्य भास्वरमूर्त्तिंध्यायन्ॐअमीमदन्तसपिण्डेयथाभागमावृषायि
ष्टेतिपठन् मुखंप्रत्यावर्तयेत् । मोटकादीन्यादाय वामहस्तेऽवनेजनपुटकंधृत्वा ॐअद्यामुकगोत्रेसपिण्डे
ऽमुकप्रेते चतुर्थदिनश्राद्धेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपिण्डोपरिप्रत्यवनेजनंदद्या
त्।ततोनीवींविस्रस्यपरिधाय सव्यंकृत्वाचामेत् । अपसव्यंकृत्वा वामेनपाणिनोद्धृतंसूत्रंदक्षिणेनादाय
ॐ एतत्तेसपिण्डेवासइतिपिण्डोपरिहस्ताभ्यांदद्यात् । मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रेसपिण्डेऽ
मुकप्रेतेचतुर्थदिनश्राद्धपिण्डेएतद्वासस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् । ततो गन्धपुष्पधूपदीप
ताम्बूलैःपिण्डमर्च्चयेत् । पिण्डशेषान्नंपिण्डसमीपेविकिरेत् । ॐ शिवाआपःसन्त्वितिआचान्तब्राह्म
णकरेजलदानम् ॐ सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पम् ॥ ॐ अस्त्वितिप्रतिवचनम् । ॐ अक्षतंचारिष्टमस्त्व

तितण्डुलदानम् । ॐअस्त्वितिप्रतिवचनम् । मोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्रायाः सपिण्डायाअ
मुकप्रेतायाश्चतुर्थदिनश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकदानंब्राह्मणकरेदद्यात् ।
ॐउपतिष्ठतामितिप्रतिवचनम् । ततःसव्यंकृत्वा सुमनास्तन्मनादक्षिणांदिशंपश्यन्ॐअघोरासपिण्डा
ऽस्त्वितिपूर्वाग्रांजलधारांदद्यात् । अस्त्वितिप्रतिवचनम् । पूर्वाभिमुखोभूत्वा ॐ गोत्रंनोवर्द्धतामित्या
शिषंब्राह्मणंयाचेत । ॐवर्द्धतामितितेनोक्ते ॐदातारोनोभिवर्द्धन्तामित्यादिनाशीःप्रार्थनम् । ॐसन्त्वि
तिप्रतिवचनम् । अपसव्यंकृत्वापिण्डोपरिसपवित्रकुशानास्तीर्य दक्षिणाग्रान् ॐ नमोवाचयिष्ये इ
तिब्राह्मणंब्रूयात् । ॐ वाच्यतामित्युक्ते ॐ सपिण्डायैनमउच्यतामितिवदेत् । ॐ अस्तुनमइत्युक्ते पुट
कादिस्थितंजलंहस्ताभ्यामादाय ॐ ऊर्ज्जंवहन्तीरितिमन्त्रेणसपवित्रकुशोपरिदक्षिणाग्रांवारिधारांद
द्यात् । ततोनम्रीभूयपिण्डमाघ्रायोत्थापयेत् । पिण्डाधारकुशानुल्मुकंचवह्नौनिक्षिपेत । अर्घ्यपात्रमु
त्तानीकृत्य मोटकादिकंदक्षिणाद्रव्यंचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रायाःसपिण्डायाअमुकप्रेतायाःकृतैतच्च
तुर्थदिनश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचन्द्रदैवत्यममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांचतुभ्यमहं सम्प्र

दद इतिदद्यात् । ॐ निरोङ्कारंस्वस्तिब्रूहीतिब्राह्मणोवदेत् स्वस्तीतिब्राह्मणेनोक्ते स्वस्त्यस्तुइत्यु
क्त्वाब्राह्मणहस्तांगुष्ठंगृहीत्वोत्थापयेत् । तंगृहीत्वाजलपात्रंचगृहीत्वानिमन्त्रणस्थानेस्थापयेत् ।
ॐ आमावाजस्यप्रसवोजगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे ॥ आमागन्तांपितरामातराचामासोमो
ऽअमृतत्वेनगम्यादितिमन्त्रेणवारिधारयाब्राह्मणंत्रिर्वेष्टयेत् । प्रणम्याष्टौपादानजुव्रज्य प्रदक्षिणी
कृत्य नमस्कुर्यात् । ततउपविश्य तत्रैवस्तव्यं देवताभ्यइतित्रिर्जपेत् । ततःश्राद्धदेशमागत्य
पाणिभ्यांदीपंनिर्वाप्य सव्यंकृत्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यततः ॐ प्रमादादित्यादिपठित्वा श्रा
द्धपूर्तिकामोविष्णुंस्मरेत् । पिण्डादिकंजलेक्षिपेत् । उच्छिष्टापनयनंकुर्यात् । दशप्रभृतिश्रो
त्रियान्भोजयेत् । बन्धुभिर्मिलित्वास्वयंभुञ्जीत । अनेनैवप्रकारेणपञ्चमदिनेपञ्चमदिनश्राद्धंनव
मदिनेनवमदिनश्राद्धमेकादशाहेएकादशदिनश्राद्धंकुर्यात् । चतुर्थदिनेविगोत्रोयदिश्राद्धकर्ता तदा
तस्याशौचान्तद्वितीयदिनत्वात्तत्रशय्यादानकाञ्चनपुरुषदानदम्पतिपूजनवृषोत्सर्गकपिलादानानिकु
र्यात् । सपिण्डोयदिश्राद्धकर्ता तदातेनैकादशाहेआशौचान्तद्वितीयदिने शय्यादानंदम्पतिपूजनंवृषो